

KAMU HARCAMALARINDA OECD ÜLKELERİ VE TÜRKİYE *

OECD COUNTRIES AND TURKEY IN PUBLIC EXPENDITURES

Tayfun VARNALI¹

Öz

Bu makalede, OECD ülkeleri ve Türkiye'nin kamu harcamaları derleme yöntemiyle karşılaştırılmıştır. Kamu harcamaları, ülkelerin ekonomik büyümesi ve refahı üzerinde kritik bir rol oynamaktadır. OECD ülkeleri genellikle gelişmiş ekonomilere sahipken, Türkiye'nin ekonomik gelişimi ve kamu harcamaları farklı dinamikler taşımaktadır.

Bu çalışma, 2010-2022 döneminde OECD ülkeleri ile Türkiye'nin kamu harcamalarını değerlendirerek ekonomik durumu analiz etmeyi hedeflemektedir. GSYH, işsizlik ve genel hükümet açığı üzerinden yapılan analizde, Almanya'nın güçlü ekonomisi ve düşen işsizlik oranlarına karşın Türkiye'nin 2018 sonrasında artan işsizlik ve dalgalanan GSYH performansı dikkat çekmektedir. Savunma harcamaları, eğitim, sağlık ve sosyal harcamaların GSYH içindeki payları da detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, farklı ülkelerdeki kamu harcamalarının yapısı, dağılımı ve etkinliğini analiz ederek, Türkiye'nin OECD ortalamalarıyla karşılaştırıldığında benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Literatür taraması yöntemiyle yapılan bu analiz, mevcut politikaların etkinliğini değerlendirmekte ve iyileştirilmesi gereken alanları belirlemektedir. Analizlerin, kamu harcamalarının daha verimli yönetilmesine ve Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü artıracak stratejilere katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler : Kamu Harcamaları, Politika Geliştirmeleri, Bütçe Politikaları

Jel Kodlar : H20, G28, G29

Abstract

In this article, public expenditures of OECD countries and Turkey are compared using the compilation method. Public expenditures play a critical role in the economic growth and welfare of countries. While OECD countries generally have developed economies, Turkey's economic development and public expenditures have different dynamics.

This study aims to analyze the economic situation by evaluating the public expenditures of OECD countries and Turkey in the period 2010-2022. In the analysis based on GDP, unemployment and general government deficit, it is noteworthy that despite Germany's strong economy and falling unemployment rates, Turkey's GDP performance has fluctuated and unemployment has increased after 2018. The shares of defense spending, education, health and social spending in GDP are also examined in detail.

* Bu çalışma derleme yöntemiyle yazılmıştır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırklareli Üniversitesi, SBE, Maliye Anabilim Dalı, E-posta: tayfun_kkk@hotmail.com, [ORCID: 0000-0003-3895-8620](https://orcid.org/0000-0003-3895-8620)

The aim of this study is to analyze the structure, distribution and efficiency of public expenditures in different countries and to reveal Turkey's similarities and differences compared to OECD averages. This analysis, which is based on a literature review, evaluates the effectiveness of existing policies and identifies areas for improvement. The analysis is expected to contribute to more efficient management of public expenditures and strategies to increase Turkey's international competitiveness.

Key Words : Public Expenditures, Policy Developments, Budget Policies

Jel Classification : H20, G28, G29

GİRİŞ

Kamu harcamaları, devletlerin ekonomi politikalarının uygulanmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu harcamalar, ülkelerin ekonomik büyüme, refah düzeyi ve sosyal hizmetlerin kalitesi üzerinde doğrudan etkili olan unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle küresel ekonomik entegrasyonun arttığı ve ülkeler arası karşılaştırmaların daha da önem kazandığı günümüzde, kamu harcamalarının analizi ve karşılaştırılması, politika yapıcılar ve araştırmacılar için önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir.

Bu bağlamda, Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkeleri ve Türkiye'nin kamu harcamaları açısından karşılaştırmalı analizi, hem benzerliklerin hem de farklılıkların belirlenmesi açısından değerli bilgiler sunmaktadır. OECD ülkeleri, genellikle gelişmiş ekonomiler olarak sınıflandırılırken, Türkiye'nin ekonomik gelişim süreci ve kamu harcamaları politikaları, farklı dinamikler ve tarihsel arka planlar içermektedir. Bu çalışmada, OECD ülkeleri ile Türkiye'nin kamu harcamaları yapısının karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Makale, literatür taraması yöntemi kullanılarak hazırlanmış olup, farklı ülkelerdeki kamu harcamalarının kompozisyonu, dağılımı ve etkinliği üzerinde durmuştur. Ayrıca, Türkiye'nin OECD ülkelerindeki kamu harcamalarının ortalamalarıyla kıyaslandığında hangi alanlarda benzerlikler ve farklılıklar gösterdiği, mevcut politikaların ne ölçüde etkili olduğu ve hangi alanlarda iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğu gibi konular da detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu kapsamda yapılan analizlerin, kamu harcamalarının daha etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesine yönelik stratejik kararlar alınmasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, karşılaştırmalı analizlerin, Türkiye'nin kamu harcamaları politikalarının geliştirilmesine yönelik önemli ipuçları sunacağı ve uluslararası alanda rekabet gücünü artıracak öneriler sunacağı düşünülmektedir.

1. KAMUSAL MAL KAVRAMININ İKTİSADİ YOLCULUĞU

Kamusal mal terimi ilk olarak Kıta Avrupası'nda ortaya çıkmış, ancak günümüzdeki anlamına en yakın şekilde ele alan ünlü iktisatçı Paul A. Samuelson olmuştur. Samuelson'a göre, kamusal ve özel mallar arasındaki farkı bölünebilirlik kavramıyla açıklamak mümkündür. Örneğin, özel mallardan

biri olan ekmek üzerinden, bu malın faydasının kişiler arasında nasıl paylaşılabilir olduğunu açıklamaktadır. Kamusal mallar için ise güvenlik (milli savunma) hizmetlerini örnek olarak vermiştir, çünkü güvenlik hizmetleri gibi mallar hiçbir zaman kişiler arasında bölünemez. Ek olarak, bu malların kişilerin yararı ortak bir çerçevede olacaktır, diye belirtmiştir (Aktan, Dileyici & Vural, 2006:126).

Kamusal mal terimi ilerleyen yıllarda başka özellikleri de kapsayacak biçimde, başta Musgrave olmak üzere birçok ünlü iktisatçı ve maliyeci tarafından geliştirilmiştir (Rosen,2008). Kamusal mal, kendi içerisinde üç ana çerçeveye ayrılır: tam, yarı ve erdemli mallar. Örneğin, bu araştırmanın konusu olan eğitim, yarı kamusal mal sınıfına girmektedir. Yarı kamusal mal; ortaya çıkan faydanın bölünebildiği, bireyleri tüketimini kısıtlayabilen, bir ücretlendirme yapılabilecek pazarlama imkanı olan ve önemli derecede pozitif dışsallıklara sahip olan mal ve hizmetlerdir (Karagöz, 2021:1-14). Araştırmanın konusu olan eğitim hizmeti, bölünebilirlik yanında, eğitimden yararlanan kişiler arasında rekabet oluşabileceği için ek bir kişiyi sıfırdan eğitmenin maliyetinin yüksek olduğu bir özel mal niteliğini taşımaktadır (Ömür & Giray, 2016:129-160).

Güvenlik hizmetleri, sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri gibi özel malların kullanımında, siyasi tercihler sebebiyle bireylerin tüketimini engellemek mümkün değildir. Erdemli ürünlerde devlet, genellikle sağlık, eğitim veya çevre koruma gibi alanlarda yer alan ürünlerde bireylerin kullanımını mecburi kılmaktadır. Bu tür mallara devlet müdahale etmezse, seçim çarpıklığı ortaya çıkabilir (Göker, 2008:108-118). Bu çarpıklığın en önemli problemi kişilerin bilgi ve gelirlerindeki yetersizliklerinden kaynaklanan fayda-maliyet analizlerini yapamamalarıdır (Uğur, 2020). Genellikle gelir adaletsizliği yüksek olan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, kamu harcamalarının özellikle sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi alanlardaki rolü önceliklidir (Kirmanoğlu, 2021). Ek olarak, bu mal ve hizmetlerin sonucunda ortaya çıkan sosyal fayda genellikle özel sektör tarafından üretilemez. Bu nedenle kaynakların paylaşımında etkinlik açısından üretimleri oldukça önemlidir.

2. KAMU HARCAMALARININ HUKUKİ VE SOSYO-İKTİSADİ BOYUTLARI

Kamu harcamaları günümüzde, dar anlamda hukuki bir tanım ve geniş anlamda iktisadi/sosyo-iktisadi bir yaklaşım ile ele alınmaktadır (Edizdoğan vd., 2019:237:239). Hukuki tanıma göre kamu harcamaları; devlet ve yerel yönetimler tarafından cari dönemler içerisinde yapılan harcamalardır. Fakat ülke sınırları içerisinde yaşayan bireylerin yaptıkları harcamalar kamu harcamaları olarak nitelendirilmez. İktisadi tanım/ sosyo iktisadi yaklaşıma göre kamu harcamaları ise devlet öncelikli olmak üzere kamu tüzel kişileri ile devredilmiş bazı yetkileri elinde bulunduran diğer kamu kurum veya kuruluşlarının mevcut yetkilerini kullanılması sonucunda cari dönemler içerisinde yapmış oldukları harcamalar olarak tanımlanmaktadır (Aksoy, 1991:504-505).

Kamunun bir cari dönem içerisinde yaptığı harcamaların öneminin üzerinde durulursa, bir ulusun iktisadi ve sosyal açıdan gelişimi üzerinde net olarak belirlenmiş olan etkileri bulunan temel bir

etken, kamu harcamalarının büyüklüğü ve niteliğidir. Kamu tarafından yapılan harcamalar genellikle devletlerin hükümetleri tarafından kısa ve uzun vadeli strateji ve politikalara dayanmaktadır. Devlet tarafından oluşturulan bu strateji ve politikalar farklı sektörlerde uygulanmaktadır. Bu uygulanan stratejiler için bazı temel değerlendirmeler yapılır.

İktisadi büyümeyi desteklemek adına, kamu harcamalarının, özellikle altyapı projeleri, eğitim ve sağlık gibi stratejik sektörler için yönlendirilmesi, ekonominin canlanmasına önemli bir katkı sağlamaktadır (Önder, 1974:23). Yatırımların artırılması, sadece ekonomik büyümeyi teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda üretkenliği artırarak dolaylı olarak iş fırsatlarını çoğaltabilir. Bu strateji, ekonominin dayanıklılığını artırabilir ve toplumun genel refah düzeyini yükseltebilir (Gökova & Bahar, 2006:155-168).

Toplumun genel refahını artırmak amacıyla, kamunun sağlık hizmetleri, eğitim ve sosyal yardımlar gibi kritik sektörler için yönelik harcamaları artırması, sosyal refahın artmasına önemli katkılarda bulunabilir (Gough, 1996:1-23, Buğra & Keyder, 2006: 235). Bu tür yatırımlar, bireylerin yaşam kalitesini geliştirmek için güçlü bir potansiyele sahiptir. Sağlık, eğitim ve sosyal destek alanlarına odaklı yapılan harcamalar, toplumun daha sağlıklı, eğitilmiş ve desteklenmiş bir yapıya kavuşmasına yardımcı olarak genel refah seviyesini yükseltebilir (Kayalıdere, 2014:57-75).

Gelir dağılımındaki uçurumu kapatma hedefiyle, kamu harcamaları önemli bir rol oynayabilir (Ergen, 2016:97). Sosyal yardım programları ve eğitim fırsatları gibi politikalar, farklı gelir grupları arasındaki eşitsizlikleri azaltma potansiyeline sahiptir, böylece toplum içinde daha adil bir dağılım sağlanabilir (Devrim, 1999:89-90).

İstihdamın artırılması konusunda, kamunun altyapı projelerine ve hizmet sektörüne yönelik yatırımları, istihdam yaratma potansiyeli taşımaktadır (Akdeve ve Karagöl, 2013). Bu tür yatırımlar, işsizlik oranlarını azaltabilir ve ekonomik istikrarın güçlenmesine katkıda bulunabilir (Taylor-Gooby, 2002:597-598).

Ekonomik dengelerin korunması açısından, kamu harcamaları ekonomik durgunluk dönemlerinde canlandırıcı bir etki sağlayabilir. Harcamalardaki artış, talebi canlandırarak ekonominin dengesini korumaya yardımcı olabilir (Karakurt, 2011:167-195).

Ancak, kamu harcamalarının etkili bir şekilde yönetilmesi ve sürdürülebilir olması kritik bir öneme sahiptir. Aşırı harcamalar, bütçe açıklarına ve ekonomik zorluklara yol açabilir. Bu sebeple, kamu harcamalarının doğru sektörler ve önceliklere odaklanması, verimliliğin artırılması ve mali disiplinin korunması elzemdir (Worldbank 1998).

Kamu harcamaları mevcut dönemlerde yapılan harcamalar, aktarım harcamaları ve yatırım harcamaları olarak üçe bölüme ayrılmaktadır (Yılmaz & Kaya, 2005:257-271). Mevcut dönemlerde yapılan yatırım harcamaları; cari dönemler içerisinde yapılmış olan tüketimle ilgili olarak kamunun

yaptığı harcamalardır. Aktarım harcamaları, bazı kazanç ve servet kalemlerinin kişiler veya kurumlar arasında dönüşümlü olarak el değiştirmesidir. Yatırım harcamasının tanımlaması ise Ar-Ge çalışma giderleri, makine, teçhizat ve araç alımları gibi bütünüyle mevcut cari dönemin yahut gelecek dönemde ekonomik verimliliği yükseltmeye yarayan harcamalardır (Dağ & Çelik, 2018:863-875).

Tam kamusal mal, toplumun geneline kullanımı ve tüketimi için açık olan mal ve hizmetlerdir (Yalçın, 2009:294). Bu tür mal ve hizmetler genellikle devlet tarafından sağlanarak finanse edilmektedir. Örneğin savunma, parklar, su, kamu yolları gibi kamusal mal ve hizmetlerdir. Bu kaynaklar genellikle toplumun tümüne yarar sağlamak için kullanılır.

Kamu harcamaları terimi ilk ortaya çıktığında, devletin sadece sağlık ve güvenlik gibi asli görevleri için yaptığı harcamaları ifade ediyordu. Ancak globalleşmenin ortaya çıkmasıyla birlikte, devlet anlayışı ve kamu harcamalarının anlamı da değişmiştir (Pehlivan, 2015:124). Genellikle 1929 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan ekonomik krizden sonra ülkeler tarafından kamu harcamalarına daha çok önem verilmeye başlanılmıştır. 1950'li yıllardan itibaren kamu harcamaları konusunda detaylı çalışmalar yapılmıştır. Bu aşamada devletin ekonomiye müdahale etmeli mi yoksa etmemeli mi ya da müdahale ederse ne kadar olmalı sorusu ünlü iktisatçılar, maliyeciler tarafından tartışılmıştır (Bulutoğlu, 2008:39-40). İkinci dünya savaşının sona ermesiyle birlikte, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde devletin ekonomik faaliyetleri ile özel sektöre düzenleyici bir rol üstlenme eğilimi artmıştır. 21 yüzyılda ise kamu harcamaları sosyal ve iktisadi hayata müdahalede bulunmak ve toplum istek- ihtiyaçlarını karşılamak gayesiyle kamu otoriteleri tarafından belirlenmiş olan kurallara göre yapılan harcamalarıdır (Nadaroğlu, 2000:56-57).

3. VERİ TOPLAMA VE YÖNTEM

Bu çalışmada kullanılan veriler, internet kaynakları, akademik makaleler, tezler ve uluslararası kuruluşların resmi sitelerinden derlenmiştir. Toplanan veriler, 2010-2022 dönemini kapsamaktadır. Bu süre zarfında, OECD ülkelerinden seçilmiş olanların verileri analiz edilerek, Türkiye'nin ilgili verileri ile karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir.

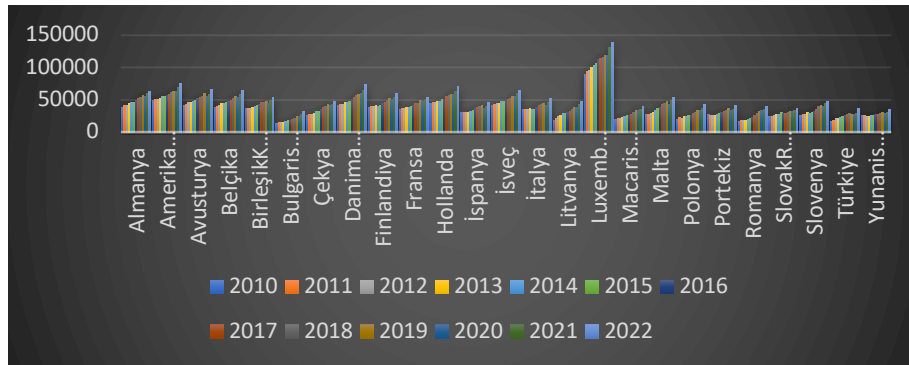
Veri toplama sürecinde, özellikle OECD ülkeleri üzerine odaklanılmış ve bu ülkelerin kamu harcama kalemleri detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, Türkiye'nin benzer harcama kalemleri açısından karşılaştırılmasını mümkün kılmıştır.

Elde edilen veriler, karşılaştırmalı analizlerle Türkiye'nin kamu harcamalarındaki performansını değerlendirmek adına kullanılmıştır. Özellikle belirli harcama kalemleri detaylıca incelenerek, Türkiye'nin bu alanlardaki durumu ele alınmış ve çeşitli yorumlamalara tabi tutulmuştur. Bu yöntem, çalışmanın temel analitik çerçevesini oluşturarak Türkiye'nin kamu harcamalarındaki seyrini anlamak adına önemli bir araştırma yaklaşımı sunmaktadır.

3.1. OECD Ülkeleri ve Türkiye’de GSYH, İşsizlik ve Hükümet Açığının Değerlendirilmesi

OECD ülkelerinin Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) verilerine göre, ekonomik büyüme ve durgunluk dönemleri arasında belirgin farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Almanya'nın GSYH'si sürekli bir artış trendi izleyerek ekonominin istikrarlı bir şekilde büyüdüğünü ortaya koymuş, özellikle 2021 ve 2022'de güçlü bir büyüme yaşanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 2010-2022 döneminde sürekli bir büyüme kaydedilmiş olup, 2020'de bir küçülme yaşanmıştır ve bu küçülme COVID-19 pandemisinin etkilerini yansıtmaktadır. Türkiye'nin GSYH performansı genel olarak artış gösterse de, özellikle 2018 ve sonrasında dalgalanmalar ve küçülme yaşanmıştır. 2020'deki belirgin düşüş ise pandeminin ekonomik zorluklarına işaret etmektedir (SBB, 2022). Fransa, İtalya ve İspanya gibi ülkeler genellikle istikrarlı bir büyüme kaydetmiş olup, ancak pandeminin etkisiyle 2020'de bir düşüş yaşanmış, 2021 ve 2022'de ise toparlanma eğilimi gözlenmiştir. Orta Avrupa ülkeleri Çekya, Polonya ve Macaristan, sürekli bir büyüme sergileyerek özellikle Polonya'nın 2021 ve 2022'de güçlü performansı dikkat çekmektedir. Kuzey Avrupa ülkeleri İsveç, Norveç ve Danimarka, istikrarlı bir ekonomik büyüme kaydetmiş ve pandemi dönemine rağmen 2021 ve 2022'de olumlu bir performans sergilemişlerdir (OECD, 2023a). Lüksemburg yüksek bir GSYH ile öne çıkarken, Türkiye ekonomisi 2018 ve sonrasında dalgalanmış, ancak 2022'de belirgin bir toparlanma göstermiştir. Singapur, 2020'deki küçülmenin ardından 2021 ve 2022'de güçlü bir toparlanma yaşamıştır (Çelik & Koç, 2024:145-170). Genel olarak, OECD ülkeleri ve Türkiye ekonomileri, 2010-2022 dönemindeki zorluklara rağmen büyümeye devam etmiş ve çoğu ülkede 2021-2022 döneminde güçlü bir toparlanma gözlemlenmiştir (SBB, 2022) (Şekil 1).

Şekil 1. OECD Ülkelerinin 2010-2022 Yılları Arasındaki Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) Oranları

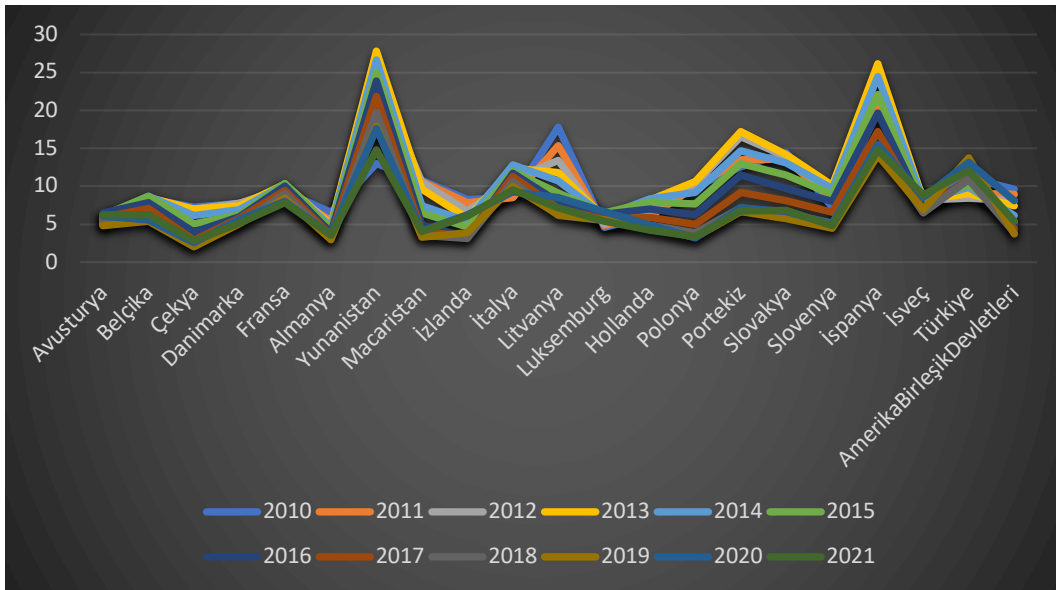

Kaynak: OECD, 2023a; SBB , 2022

OECD ülkeleri ve Türkiye'nin işsizlik oranlarına dair verileri içeren tablo incelendiğinde, ülkeler arasında önemli farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir. İşsizlik oranları, ekonomik kalkınma, fiyat istikrarı ve diğer faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Avustralya'da, 2010-2021 döneminde işsizlik oranlarının genellikle düşük seyrettiği görülmekte, ancak 2020'deki anormal artış, küresel ekonomik dalgalanmaların etkilerini yansıtmaktadır. Avusturya, Belçika ve Kanada gibi ülkelerde ise işsizlik oranları genel olarak istikrarlı bir seyir izlemiş, özellikle Belçika'nın 2020'deki

düşük oranı dikkat çekicidir (Erikli & Türkoğlu, 2021:299-320). Çekya'da ise işsizlik oranlarında belirgin bir azalma görülmekte, bu da ülkenin ekonomik istikrarını yansıtmaktadır. Estonya ve Finlandiya gibi ülkelerde de işsizlik oranlarında genel bir azalma eğilimi gözlemlenmiştir. Almanya'da ise işsizlik oranları sürekli olarak düşmüş ve düşük seviyelerde seyretmiştir. Diğer yandan, Yunanistan'da 2010-2014 döneminde önemli bir artış yaşanmış olsa da, sonraki yıllarda azalma eğilimi göstermiştir. İspanya ve Türkiye gibi ülkelerde ise işsizlik oranları genellikle yüksek olmuştur. Özellikle İspanya'da 2013-2016 döneminde belirgin bir düşüş yaşanmıştır. (Kahreman, 2023:101-103). Türkiye'de ise 2020 ve sonrasında işsizlik oranlarında artış görülmüştür. İsviçre, Norveç ve İsveç gibi ülkelerde işsizlik oranları genellikle düşük seviyelerde seyretmekte, bu durum ülkelerin ekonomik istikrarını yansıtmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 2020'deki artış, pandeminin etkilerini göstermektedir, ancak sonraki yıllarda düşüş yaşanmıştır. Genel olarak, işsizlik oranlarındaki değişiklikler, ekonomik performans, politika önlemleri ve küresel faktörlere bağlı olarak farklılık göstermektedir (Koca, 2022:101-140). Şekil 2 ülkelerin ekonomik durumları ve işgücü piyasalarındaki dinamikleri anlamak adına kapsamlı bir bilgi sağlamaktadır.

Şekil 2. OECD Ülkelerinde 2010-2021 Yılları Arasındaki İşsizlik Oranları

Kaynak: OECD, 2023b; Erikli & Türkoğlu, 2021: 299-320; Koca, 2022:101-140

OECD ülkeleri ve Türkiye'nin genel hükümet açığı oranlarına dair verilerin yer aldığı tablo incelendiğinde, ülkeler arasında önemli farklılıklar görülmektedir. Genel hükümet açığı oranları, ekonomik politikalar, mali politikalar ve diğer faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Avustralya'da genel hükümet açığı oranları genellikle negatif seyretmekte olup, 2020 yılında belirgin bir düşüş kaydetmiştir. Avusturya'da ise 2016 yılına kadar genel hükümet açığı oranları düşük seyretmişken, 2016 sonrasında artış göstermiştir. Belçika'da genel hükümet açığı oranları 2010-2015 döneminde düşüş eğiliminde iken, 2016 sonrasında tekrar artmıştır (Engin & Öksüz, 2023:1141-1160).

Kanada'da ise genel hükümet açığı oranları genellikle düşük seyretmekte iken, 2020 yılında anormal bir artış göstermiştir. Çekya'da genel hükümet açığı oranları genellikle negatif seyretmekte olup, 2016 sonrasında artış göstermiştir. Danimarka'da ise 2010-2016 döneminde genel hükümet açığı oranları düşük seyretmişken, 2017 yılında artış kaydetmiştir. Estonya'da genel hükümet açığı oranları genellikle pozitif seyretmekte olup, 2010-2011 döneminde düşüş göstermiştir. Finlandiya'da genel hükümet açığı oranları 2010-2016 döneminde düşüş eğiliminde iken, 2017'den itibaren artış kaydetmiştir (Aydın & Şeker, 2022:47-66).

Fransa'da genel hükümet açığı oranları genellikle negatif seyretmekte ve 2010-2019 döneminde düşüş göstermiştir. Almanya'da ise genel hükümet açığı oranları genellikle pozitif seyretmekte olup, 2010-2012 döneminde düşüş göstermiştir. Yunanistan'da genel hükümet açığı oranları 2010-2012 döneminde belirgin bir düşüş göstermişken, sonraki yıllarda artış kaydetmiştir. Macaristan'da ise genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde düşüş eğiliminde iken 2020 yılında artış göstermiştir. İzlanda'da genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde dalgalı bir seyir izlemişken, 2020 yılında belirgin bir artış kaydetmiştir. İtalya'da genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde düşüş eğiliminde iken 2020 yılında artış göstermiştir (OECD, 2023c).

Letonya'da genel hükümet açığı oranları 2010-2015 döneminde düşüş göstermişken, sonraki yıllarda artmıştır. Lüksemburg'da genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde genellikle pozitif seyretmekte olup, 2020 yılında düşüş kaydetmiştir. Hollanda'da genel hükümet açığı oranları genellikle negatif seyretmekte ve 2010-2015 döneminde düşüş göstermiştir. Norveç'te genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde genellikle pozitif seyretmekte olup, 2020 yılında belirgin bir düşüş kaydetmiştir. Polonya'da genel hükümet açığı oranları 2010-2015 döneminde düşüş göstermişken, sonraki yıllarda artmıştır.

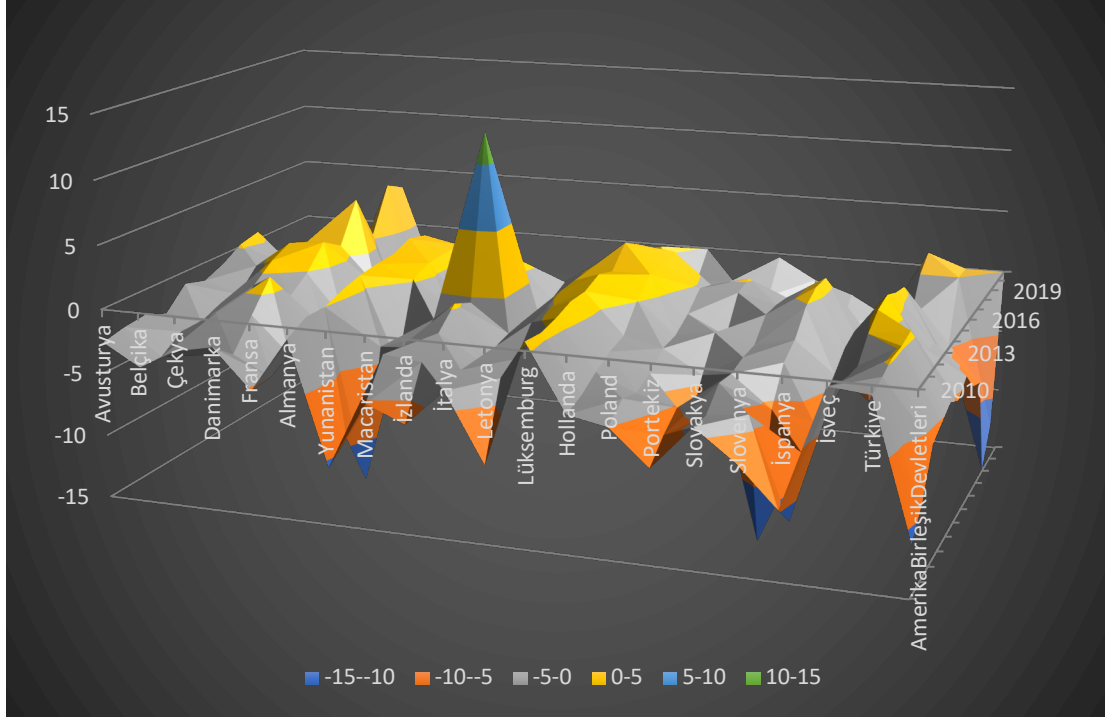
Portekiz'de genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde genellikle negatif seyretmekte olup 2020 yılında düşüş kaydetmiştir. Slovakya'da genel hükümet açığı oranları 2010-2015 döneminde düşüş göstermişken, sonraki yıllarda artmaktadır. Slovenya'da genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde genellikle negatif seyretmekte olup 2020 yılında düşmüştür (Göçer, 2013:5086; OECD, 2023c).

İspanya'da genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde düşüş göstermişken 2020 yılında artış kaydetmiştir. İsveç'te genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde genellikle negatif seyretmekte olup 2020 yılında düşmüştür. İsviçre'de genel hükümet açığı oranları genellikle pozitif seyretmekte ve 2010-2019 döneminde genellikle düşük seviyelerdedir. Türkiye'de ise verilerin eksikliği göz önüne alındığında genel hükümet açığı oranlarının 2010-2019 döneminde dalgalı bir seyir izlediği ancak 2020 yılında düşüş kaydettiği görülmektedir.

İngiltere'de genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde düşüş göstermişken 2020 yılında artış kaydetmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise genel hükümet açığı oranları 2010-2019 döneminde düşüş göstermişken 2020 yılında belirgin bir artış kaydetmiştir.

Genel olarak ülkelerin genel hükümet açığı oranları, ekonomik politika tercihleri, mali politikalar ve küresel ekonomik koşullar gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak değişmektedir. Bu veriler, ülkelerin mali durumlarını anlamak ve karşılaştırmak adına önemli bir kaynak sağlamaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Seçili OECD Ülkelerinin Hükümet Açığı- Toplam, GSYH'nin Yüzdesi (2010-2021)

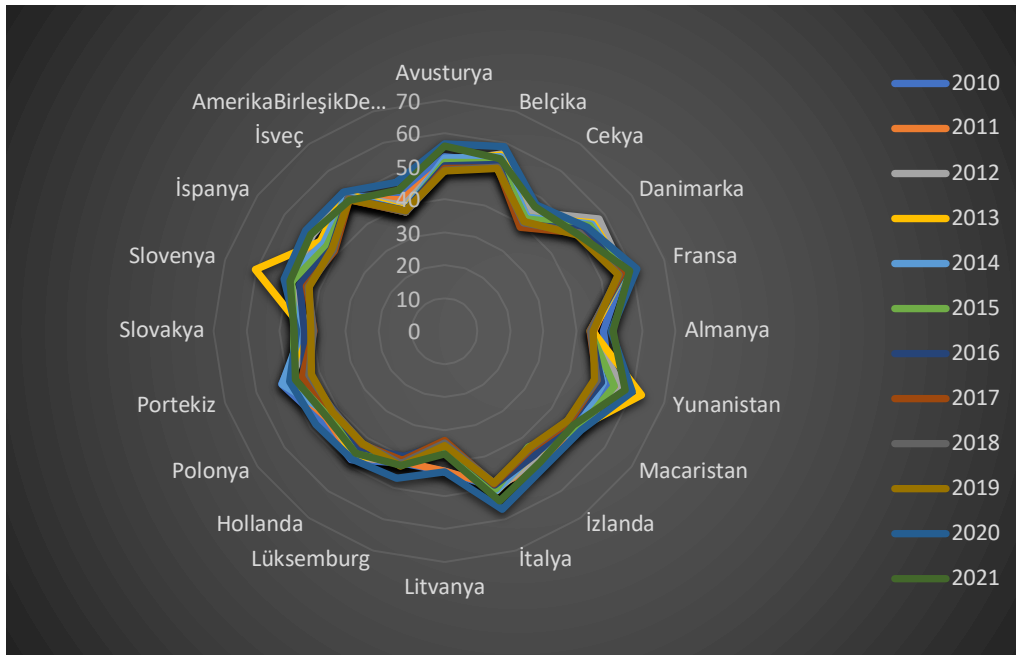

Kaynak: OECD, 2023c

OECD ülkeleri ve Türkiye'nin genel devlet harcamalarına dair verilerin yer aldığı Şekil 4 incelendiğinde, ülkeler arasında çeşitli eğilimler gözlemlenmektedir. Genel devlet harcamaları, GSYH'nin yüzdesi olarak değerlendirilmiştir ve 2010-2022 dönemini kapsamaktadır. Avustralya'da genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranı 2010'dan 2022'ye kadar artış göstermiştir. 2010'da % 37.80 olan oran, 2022'de %41.06'ya yükselmiştir. Avusturya, Belçika ve Çekya gibi ülkelerde genel devlet harcamaları GSYH'ye oranında genel bir azalma eğilimi görülmektedir. Bu ülkelerde genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranı zaman içinde düşüş göstermiştir (Binarbaşı & Yılmaz, 2023:224-251). Danimarka, Estonya ve Finlandiya gibi ülkelerde genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranında önemli bir dalgalanma gözlemlenmektedir. İrlanda'da ise genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranı 2010'dan 2022'ye kadar belirgin bir azalma kaydetmiştir. Fransa, Almanya ve Yunanistan gibi ülkelerde genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranı genellikle yüksek seviyelerde seyretmektedir (Dayar, 2022:87-104). Özellikle Yunanistan'da bu oranın 2010-2012 döneminde belirgin bir artış gösterdiği, ancak sonraki yıllarda düşüş kaydettiği dikkat çekicidir.

İtalya'da genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranı 2010'dan 2022'ye kadar genel bir düşüş göstermiştir. Litvanya, Lüksemburg ve Hollanda gibi ülkelerde ise genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranında dalgalanmalar gözlemlenmektedir (OECD, 2023d). Norveç, Polonya ve Portekiz gibi ülkelerde genel devl 10.51727/tbj.1486785 et harcamalarının GSYH'ye oranında artış eğilimi görülmektedir. İspanya ve İsveç'te ise genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranında genel bir düşüş kaydedilmiştir. İsviçre'de genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranı genellikle düşük seviyelerde seyretmektedir. İngiltere'de bu oranın 2010'dan 2022'ye kadar genel bir düşüş gösterdiği görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranı 2010'dan 2022'ye kadar genel bir azalma eğilimi sergilemiştir. Genel olarak, ülkelerin genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranları, ekonomik politikalar, mali politikalar ve sosyo-ekonomik koşullar gibi faktörlere bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Bu veriler, ülkelerin mali politikalarını anlamak ve karşılaştırmak açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Seçili OECD Ülkelerinde 2010-2022 Yılları Arasındaki Genel Devlet Harcamaları- Toplam, GSYH'nin Yüzdesi

Kaynak: OECD, 2023d; Binarbaşı & Yılmaz, 2023: 224-251

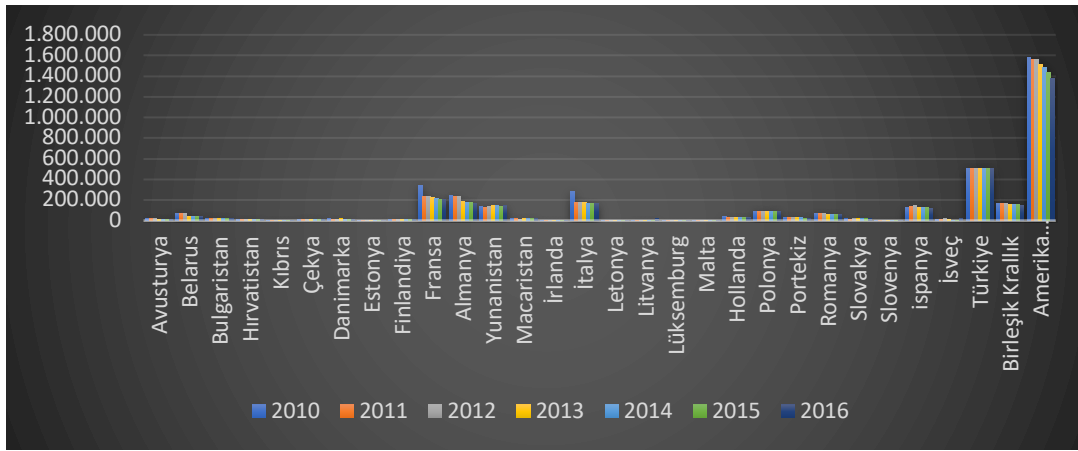
3.2. Ülkeler Tarafından Yapılan Kamu Harcamaları

3.2.1. Türkiye'nin Savunma Harcamaları: NATO ve OECD Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Güvenlik harcamaları, ülkelerin kendi ekonomilerini, toplumsal yapılarını, refah seviyelerini ve bütün değerlerini iç ve dış olumsuzluklardan korumak gayesi ile yaptıkları harcamalardır. Ülkeler tarafından yapılan bu harcamalar askeri personel maaşları, araç gereç alımları ve üretimleri gibi yaptıkları faaliyetler olarak sıralanmaktadır (Yağtu & Sezgin, 2019:2).

2010-2016 döneminde Türkiye'nin savunma harcamalarının sabit bir 511.000 birim düzeyinde seyrettiği gözlemlenmektedir. Bu rakam, Türkiye'nin NATO ülkeleri arasında Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra en yüksek savunma harcamalarına sahip olduğunu yansıtmaktadır. Özellikle 2010 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin 1.580.000 birimlik savunma harcamalarına karşın, Türkiye'nin 511.000 birimle ikinci sırada yer alması dikkat çekicidir. Aynı zamanda, Türkiye'nin savunma harcamalarının OECD ülkeleri arasında da önemli bir konumda olduğu görülmektedir. Örneğin, Türkiye'nin harcamaları, Avusturya, Hırvatistan ve Estonya gibi daha küçük ekonomilere sahip ülkelerin harcamalarını belirgin bir şekilde aşmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. Ülkeleri Askeri Personel Sayıları, 2010- 2016

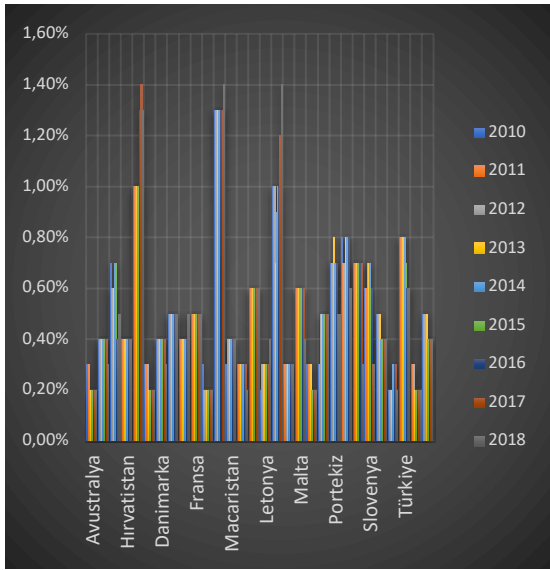
Kaynak: Ourworldindata, 2019

2010-2019 yılları arasında silahlı kuvvetler personelinin toplam nüfus içindeki payını gösteren bu veriler, Türkiye'nin savunma harcamalarını NATO ve OECD ülkeleri ile karşılaştırmak adına önemli bir bağlam sunmaktadır. Türkiye, bu dönemde savunma harcamalarının milli gelire oranı bakımından genellikle yüksek bir seviyede seyretmiştir. Verilere göre, Türkiye'nin savunma harcamalarının GSYİH'ye oranı 2010-2016 yılları arasında yüzde 0,80 seviyelerinde devam etmiş, ancak 2017'den itibaren bir düşüş göstererek 2019'a kadar yüzde 0,60'a kadar gerilemiştir (Ourworldindata,2018). Bu durum, Türkiye'nin savunma bütçesindeki oransal azalmayı yansıtmaktadır. Karşılaştırma yapılacak olursa, Türkiye'nin GSYİH'ye oranla yapılan savunma harcamaları, özellikle diğer NATO ülkeleri ve OECD ülkeleri ile kıyaslandığında genellikle üst düzeydedir (Gürsoy, 2019:30). Ancak, harcamalardaki düşüş trendi ve diğer ülkelerle olan oranlarının değişimi, Türkiye'nin savunma politikalarında ve bütçe önceliklerindeki evrimin bir göstergesidir (Şekil 6).

2010-2020 yılları arasında askeri harcamaların GSYH içindeki payının verileri, Türkiye'nin savunma harcamalarını NATO ve OECD ülkeleri ile kıyaslamak için önemli bir perspektif sunmaktadır. Türkiye, 2010-2016 yılları arasında GSYH içindeki payını genellikle yüksek seviyelerde tutmuş, ancak son yıllarda bir artış eğilimi göstermiştir (Altay, 2020:55-57). Türkiye'nin 2010'da

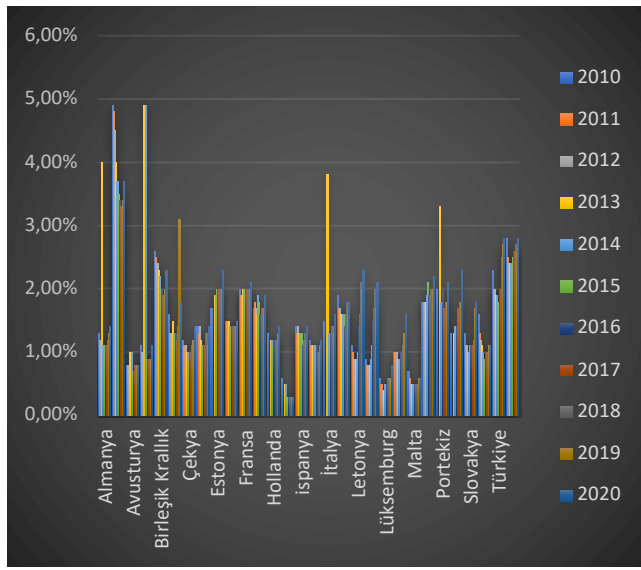
başlayan yüksek GSYH içindeki payı, özellikle 2016'dan itibaren bir düşüş yaşamış ve 2018'e kadar devam etmiştir. Ancak, 2018 ve 2019'da tekrar bir artış göstermiştir. 2020'de ise bu oranın daha da yükseldiği görülmektedir. Karşılaştırma yapacak olursak, Türkiye'nin GSYH içindeki askeri harcamalarının oranı, çoğu dönemde diğer NATO ve OECD ülkelerine kıyasla daha yüksektir (Ourworldindata, 2020a) Ancak, Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük güçlerle kıyaslandığında bu oranın daha düşük olduğu görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 6. Ülkelerin Silahlı kuvvetler Personelinin Toplam Nüfus İçindeki Payı 2010 - 2018

Kaynak: Ourworldindata, 2018

Şekil 7. Ülkelerin Askeri harcamaların GSYH İçerisindeki Payı 2010 - 2020

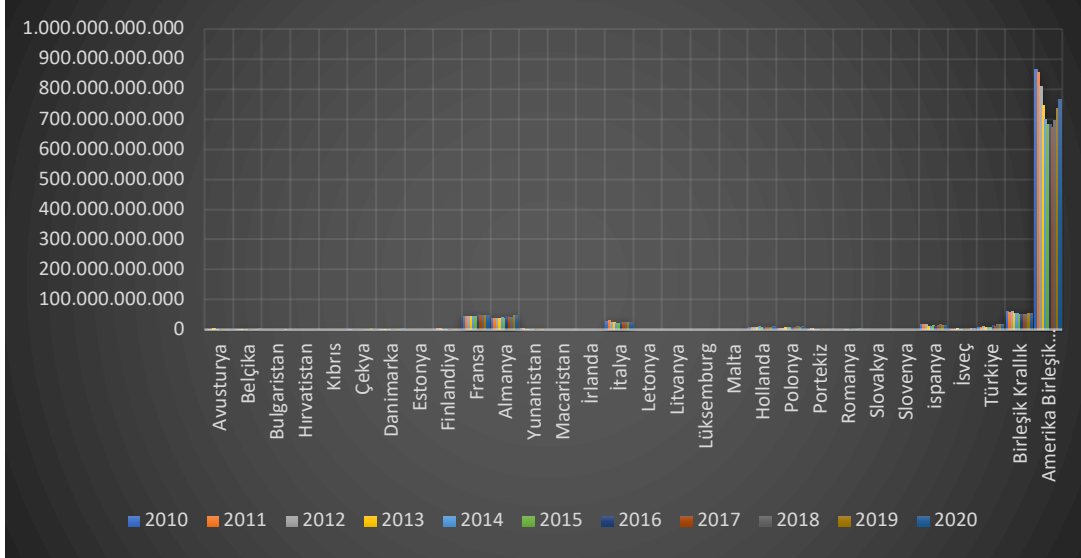
Kaynak: Ourworldindata, 2020a

2019 ile 2020 yılları arasında ülkelerin dolar cinsinden askeri harcamalarındaki değişikliklere dair veriler, savunma bütçelerinin büyüklüğü ve bu alandaki eğilimler hakkında bilgi sunmaktadır. İşte bazı ülkelerin askeri harcamalarındaki dolar cinsinden değişimlere dair gözlemleri incelediğimizde ise Türkiye'nin 2019'dan 2020'ye askeri harcamalarında belirgin bir düşüş yaşanmıştır (Önder, 2022: 694-702). Bu düşüş, önceki yıllarda artan bir eğilim gösteren harcamalarda bir azalmayı temsil edebilir. Ancak, Türkiye hala önemli bir askeri bütçeye sahiptir (Baltacı & Hayaloğlu, 2021. 157-172).

Amerika Birleşik Devletleri, 2019'dan 2020'ye kadar olan dönemde askeri harcamalarını bir miktar artırmıştır. Bu durum, ABD'nin savunma bütçesinin genellikle yüksek seviyelerde kalmasını ve artmasını sürdürdüğünü gösterir. Birleşik Krallık ve Almanya gibi büyük NATO ülkeleri, bu dönemde askeri harcamalarını daha istikrarlı bir biçimde sürdürmüş görünmektedir (Ourworldindata, 2020b). Diğer birçok Avrupa ülkesi de benzer bir eğilim sergilemiştir. Fransa'nın askeri harcamalarında bir miktar artış görülmüştür. Bu durum, ülkenin savunma politikalarındaki önceliklere ve güvenlik endişelerine bağlı olarak değişebilir.

Çekya, Estonya, Letonya, Litvanya ve Slovakya gibi Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, bu dönemde askeri harcamalarını artırmıştır. Bu artışlar, bölgesel güvenlik endişeleri ve NATO üyeliğine bağlı olabilir (Çaylı & Memiş, 2024: 102-120) (Şekil 8).

Şekil 8. Ülkelerin Askeri harcamaları (Milyon Dolar Cinsinden) 2010- 2020

Kaynak: Ourworldindata, 2020b; Önder, 2022: 694-702; Çaylı & Memiş, 2024: 102-120

3.2.2. Eğitimdeki Dönüşüm: Türkiye'nin OECD Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Eğitim harcamaları bir kişinin, devletin ve kurum/kuruluşların cari dönemler içerisinde eğitim ile ilgili aktiviteler için yaptığı iktisadi harcamalardır. Yapılan bu harcamalar eğitim ile ilgili materyalleri, çalışan, memur ve öğretmen ücretleri, okulların bakımları ve yeni okulların yapımı gibi çeşitli alanlarda olabilir.

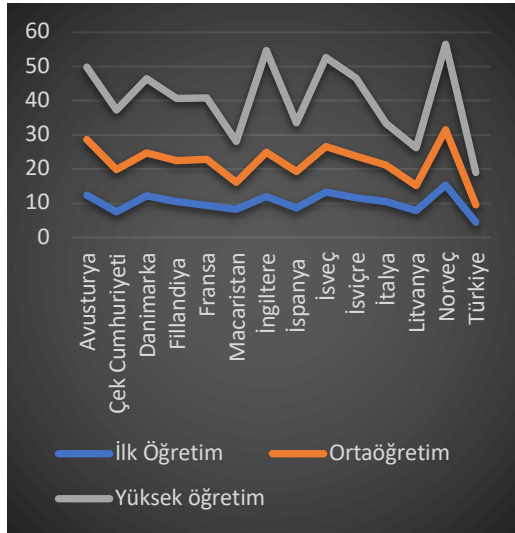
Türkiye'nin eğitim harcamaları ile ilgili analiz sonuçları şekil 9'da verilmiştir. Türkiye, ilk öğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim düzeylerinde sırasıyla %4,44, %5,1 ve %9,45 oranında eğitim harcaması yapmaktadır. Bu oranlar, Türkiye'nin eğitim alanındaki kamu harcamalarının diğer seçili ülkelere kıyasla genel olarak daha düşük olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin ilk öğretimdeki düşük harcamaları, erken eğitim aşamasında yapılan yatırımların potansiyel etkilerini sınırlamaktadır. Diğer ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'nin bu alandaki yatırımlarını artırması, öğrenci başarısı ve eğitim kalitesi açısından olumlu bir etki yaratmaktadır (Mart & Kartal, 2021:37-53). Ortaöğretimdeki harcamaların da diğer ülkelere göre daha düşük olması, öğrencilerin bu aşamada alacakları eğitimdeki kaynak kısıtlamalarını göstermektedir. Ortaöğretimde yapılan yatırımların artırılması, genç neslin daha iyi bir eğitim almasına katkı sağlayabilir (Yalçın, Yılmaztürk & Yıldız, 2023:248-274).

Yüksek öğretimdeki harcamaların ise diğer ülkelere göre daha rekabetçi olduğu görülmektedir. Ancak, yine de Türkiye'nin bu alandaki harcamalarını artırarak, yüksek öğrenim kalitesini ve çeşitliliğini artırma potansiyeli bulunmaktadır (Arıman, 2023:213-231). Sonuç olarak, Türkiye'nin

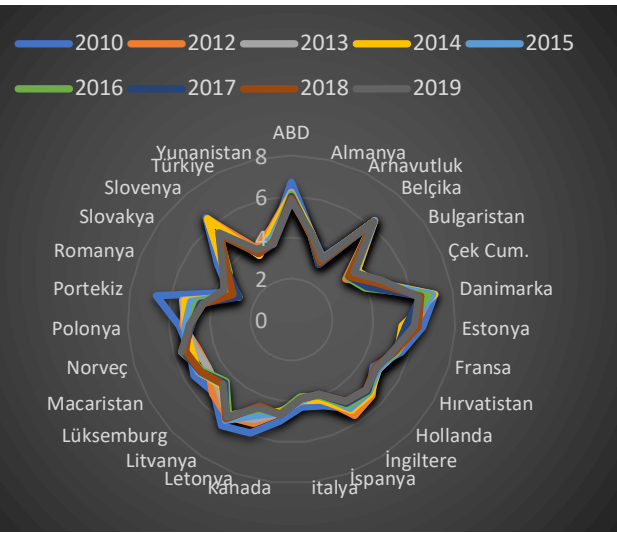
eğitim harcamalarındaki kısıtlamalar, eğitim sistemini geliştirme ve rekabet gücünü artırma fırsatlarını göstermektedir. Kamu harcamalarındaki stratejik planlamalar, eğitim alanındaki potansiyeli en iyi şekilde değerlendirebilir (Şekil 9)

Şekil 10'da, 2010-2019 yılları arasında OECD üyesi seçilmiş ülkelerin eğitim düzeylerine göre eğitim harcamalarını içermektedir. Türkiye, 2010 yılında eğitim harcamalarını %12,3 olarak açıklamış ve 2016 yılında %12,6'ya yükselmiştir. Ancak, sonraki yıllarda bir düşüş yaşanarak 2019'da %11,9'a gerilemiştir. Türkiye'nin eğitim harcamalarındaki bu dalgalanmalar, ekonomik koşullar, eğitim politikalarındaki değişiklikler ve diğer faktörlerle ilişkilendirilebilir. Türkiye'nin eğitim harcamaları, OECD ülkeleri arasında genellikle alt sıralarda yer almaktadır. 2019 yılında Türkiye'nin eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı %11,9 iken, birçok diğer ülke daha yüksek oranlara sahiptir. Bu durum, Türkiye'nin eğitime yönelik kamu harcamalarını artırma potansiyeline işaret etmektedir. Eğitime daha fazla kaynak ayrılması, uzun vadede ekonomik kalkınma, insan kaynakları gelişimi ve toplumsal refah açısından olumlu etkiler yaratmaktadır (Mart & Kartal, 2021:37-53). Diğer ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'nin eğitim harcamalarındaki düşüş, eğitim sistemindeki belirli ihtiyaçlara odaklanma veya ekonomik zorluklara tepki olarak yorumlanır.

Şekil 9. 2019 Yılında Ülkelerin Eğitim Düzeylerine Göre Eğitim Harcamaları

Şekil 10. 2010-2019 Yılları Arasında Ülkelerin Eğitim Harcamalarının GSYH İçerisindeki Payı (%)

Kaynak: OECD, 2023e; Mart & Kartal, 2021: 37-53

Kaynak: IMF Datasets, 2021; Mart & Kartal, 2021: 37-53

Sonuç olarak, Türkiye'nin eğitim harcamalarındaki değişimler, ülkenin eğitim politikalarının ve kaynak tahsisinin genel bir değerlendirmesine olanak tanımaktadır. Bu analiz, eğitim alanında yapılan yatırımların önemini vurgularken, bu alanda daha fazla kaynağa yönelik stratejik planlamaların yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

3.2.3. Türkiye'de Sağlık Harcamaları: OECD Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Şekil 11'de sağlık harcamaları verileri incelendiğinde Türkiye'nin OECD ülkeleri arasındaki sağlık harcamaları performansını değerlendirmek için önemlidir. Şekle göre Türkiye'nin sağlık harcamaları, 2010'dan 2022'ye kadar sürekli bir artış göstermiştir. Bu süre zarfında, sağlık harcamalarındaki artış eğilimi, sağlık sektörüne yönelik artan yatırımların ve sağlık hizmetlerine yapılan genel harcamaların büyüdüğünü göstermektedir. Türkiye'nin sağlık harcamalarındaki bu artış, 2019 ile 2020 arasındaki dönemde de devam etmiştir (Güneş & Demir, 2024:29-71). Bu dönemde, sağlık harcamalarındaki artışın özellikle dikkat çekici olduğu görülmektedir. Bu durum, COVID-19 salgını ile ilgili sağlık harcamalarının artması ve sağlık sistemine yönelik ek yatırımların yapılmış olabileceğini göstermektedir.

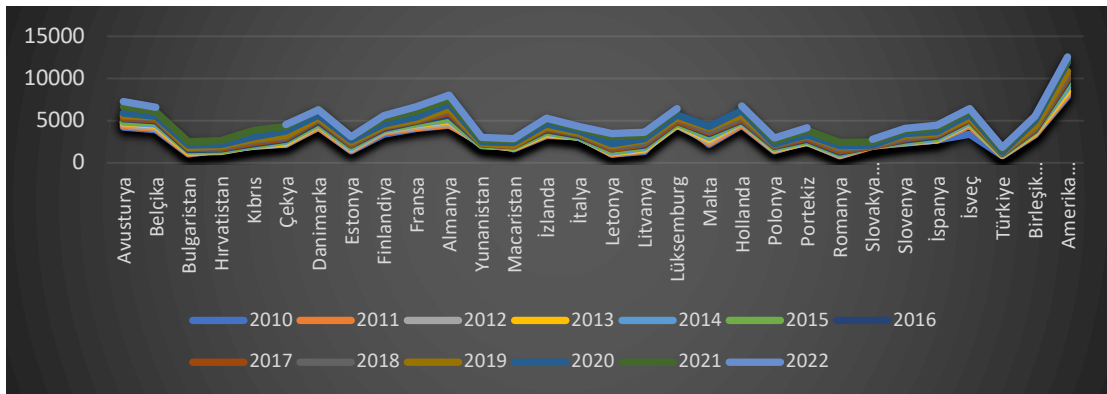
Türkiye'nin sağlık harcamalarının GSYİH'ya oranı diğer birçok OECD ülkesine göre daha düşük görünmektedir. Bu durum, Türkiye'nin sağlık hizmetlerine orantılı olarak daha düşük bir bütçe ayırdığına işaret edebilir. Ancak, bu oranın düşük olması, sağlık hizmetlerinin etkin bir şekilde yönetildiği anlamına gelmez.

Amerika Birleşik Devletleri, sağlık harcamalarında en yüksek düzeyde artışı gösteren ülkelerden biridir. Ancak, bu yüksek harcamaların sağlık hizmetlerine daha etkili bir erişim veya daha iyi bir sağlık sonucu sağladığı anlamına gelmez.

OECD ülkeleri arasında genel eğilim, sağlık harcamalarının artması yönündedir. Bu durum, nüfus yaşlanması, teknolojik gelişmeler ve sağlık hizmetlerine artan talep gibi faktörlere bağlı olarak açıklanabilir (Batbaylı, 2022:43-57).

Genel olarak, Türkiye'nin sağlık harcamalarındaki artış, sağlık sektörüne yapılan yatırımların devam ettiğini ve sağlık hizmetlerine erişimde iyileşme sağlamayı hedeflediğini göstermektedir. Ancak, bu harcamaların etkin bir şekilde yönetilmesi ve sağlık hizmetlerinin kalitesinin artırılması önemlidir (Şekil 11).

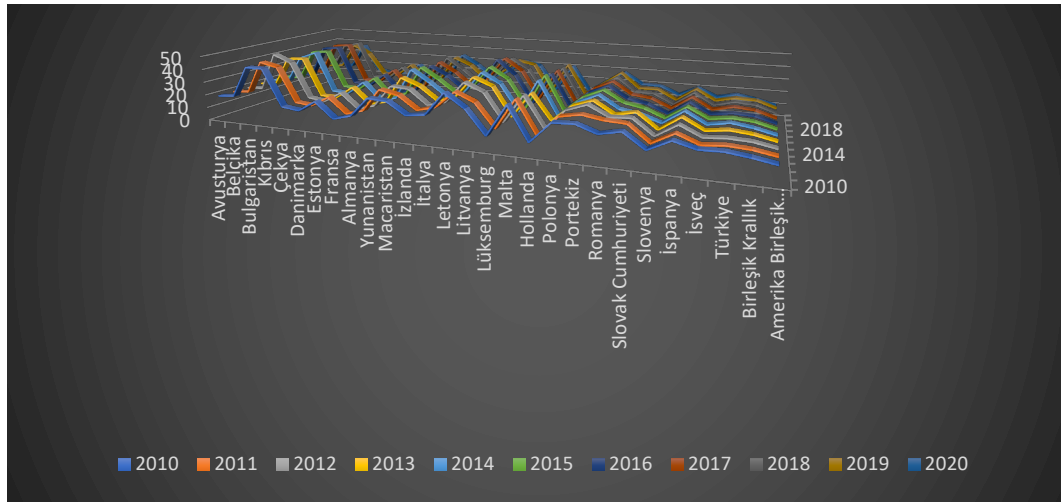
Şekil 11. Ülkelerin Sağlık Harcamaları 2010- 2022

Kaynak: OECD, 2023f

OECD ülkeleri arasında Türkiye'nin cepten yapılan sağlık harcamalarının yüzdesi, 2010'dan 2020'ye kadar genel bir düşüş eğilimi göstermiştir (Kenanoğlu & Aydın, 2022:80-101). Bu dönemde Türkiye'de cepten yapılan sağlık harcamalarının oranı, GSYİH içindeki genel sağlık harcamalarının düşük olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle, Türkiye'de sağlık hizmetleri için yapılan harcamaların büyük çoğunluğu geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilmektedir (WB, 2023). Türkiye'nin cepten yapılan sağlık harcamalarındaki bu düşüş eğilimi, muhtemelen diğer ödemelerin, özellikle de genel sağlık harcamalarının toplamında artış olduğunu gösterir (Şekil 12).

Şekil 12. Ülkelerin Cepten Yapılan Sağlık harcamaları (Mevcut Sağlık harcamalarının Yüzdesi)

Kaynak: WB, 2023

Türkiye'nin sağlık harcamalarındaki eğilimleri değerlendirdiğimizde, 2010-2022 döneminde kişi başına düşen sağlık harcamalarında önemli bir artış yaşandığını görmekteyiz. Bu süreçte, 843,60 ABD doları olan kişi başına düşen sağlık harcamaları, 2022 yılı itibariyle 1827,50 ABD dolarına ulaşmıştır. Bu artış, genel olarak sağlık hizmetlerine olan talepteki artış, teknolojik gelişmelerin sağlık sektörüne entegrasyonu, nüfusun yaşlanması ve ekonomik büyüme gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır (Şahin & Cezlan, 2023:44-61).

Özellikle son yıllarda yaşanan bu hızlı artış, Türkiye'nin sağlık sektöründeki dinamik değişimlere adaptasyonunu göstermektedir. Ancak, bu artışın sürdürülebilirliği ve getirdiği avantajlar ile dezavantajlar üzerine daha detaylı bir analiz yapmak önemlidir.

Bu artışın olumlu yanlarından biri, sağlık hizmetlerine erişimdeki iyileşmeler ve sağlık altyapısındaki güçlenmedir. Ancak, yüksek sağlık harcamaları aynı zamanda maliyet ve finansman sorunlarına da yol açabilir. Bu durum, kamu harcamaları, özel sağlık sigortası kullanımı ve bireylerin kendi cebinden yaptığı harcamalarda dengesizliklere neden olabilir.

Öte yandan, bu artışın sağlık hizmetlerinin kalitesi ve etkinliği üzerindeki etkilerini değerlendirmek önemlidir. Sağlık harcamalarındaki artışın sağlık sonuçlarına olumlu yönde yansımaları

yansımadağı, toplum sağlığına olan etkileri ve hizmet kalitesindeki artış gibi faktörler de dikkate alınmalıdır (Çetintürk & Gençtürk, 2020:228-244).

Sonuç olarak, Türkiye'nin sağlık harcamalarındaki artış, sağlık sektöründeki potansiyel iyileşmeleri ve gelecekteki planlamaları değerlendirmek adına önemli bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu artışın sürdürülebilirliğinin ve sağlık sistemi üzerindeki etkilerinin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesi, sağlık politikalarının daha etkin bir şekilde şekillenmesine olanak sağlayacaktır (Şekil13).

OECD ülkeleri arasında yer alan Türkiye'nin ilaç harcamalarındaki eğilimleri değerlendirildiğinde 2010-2022 döneminde Türkiye'de ilaç harcamalarındaki artışlar dikkat çekmektedir. İlaç harcamalarının kişi başına 843,60 ABD dolarından 2022'de 1827,50 ABD dolarına yükselmiş olması, Türkiye'de sağlık sistemine olan yatırımların ve ilaç kullanımının arttığını göstermektedir. Bu artışın birkaç olası nedeni vardır. İlk olarak, nüfusun yaşlanması ve kronik hastalıkların artışı gibi faktörler, ilaç talebinde bir yükselişe neden olabilir.

Ayrıca, tıbbi teknolojideki ilerlemeler ve yeni tedavi yöntemlerinin kullanılabilir hale gelmesi de ilaç harcamalarında artışa yol açabilir. Türkiye'nin ilaç harcamalarındaki artış, sağlık hizmetlerine genel bir talep artışını yansıtabilir (Köse, 2022:2013). Ancak, bu durum aynı zamanda sağlık bütçesindeki baskıları da artırabilir. İlaç harcamalarındaki bu yükselişin sürdürülebilirliği ve buna bağlı olarak sağlık sisteminin mali yönetimi önemli bir konudur. Ayrıca, Türkiye'nin diğer OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında ilaç harcamalarındaki konumu da dikkate alınmalıdır. Bu, Türkiye'nin sağlık sistemini diğer ülkelerle karşılaştırarak güçlü ve zayıf yönlerini belirleme konusunda yardımcı olabilir.

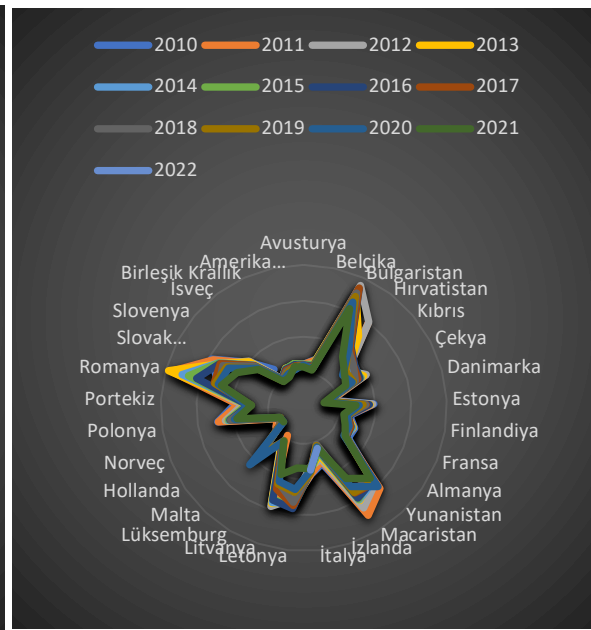
Sonuç olarak, Türkiye'nin ilaç harcamalarındaki artış, sağlık sektöründeki gelişmeler ve hizmet kalitesindeki iyileşmelerle birlikte değerlendirilmelidir. Sürdürülebilir bir sağlık politikasının oluşturulması için harcamaların etkili bir şekilde yönetilmesi ve sağlık hizmetlerinin daha geniş bir kesime ulaştırılması önemlidir (Şekil 14).

Şekil 13. Ülkelerin Sağlık harcamaları Toplamı (ABD doları/kişi, 2010 – 2022)

Kaynak: OECD, 2023g

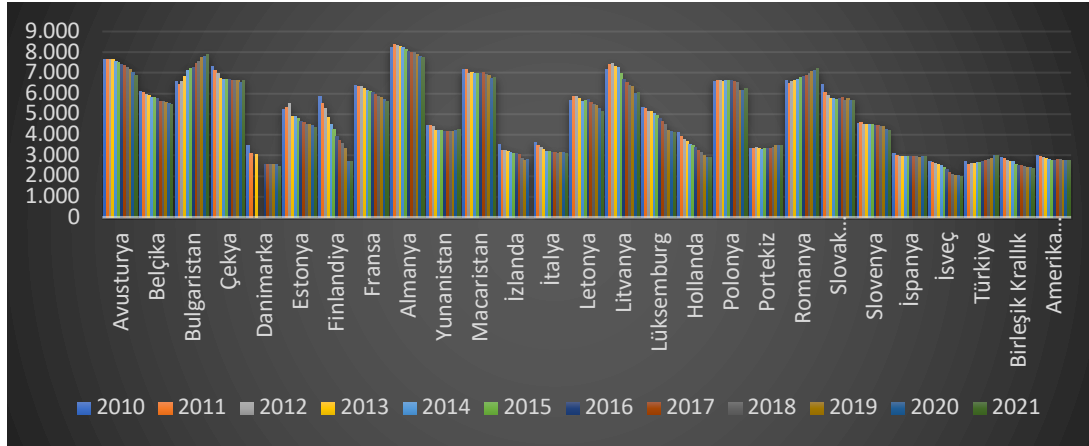
Şekil 14. Ülkelerin İlaç Harcamaları (2010 – 2022)

Kaynak: OECD, 2023h

2010 ile yılları arasında OECD ülkelerindeki hastane yatak sayılarında çeşitli eğilimler gözle çarpmaktadır (Aydan & Arıkan, 2021:127-138). Öncelikle, Avusturya ve Belçika gibi bazı ülkelerde hastane yatak sayılarında bir azalma trendi görülmektedir. Bu durum, bu ülkelerin sağlık sistemlerinde hastane yatak kapasitesini optimize etmeye ve yoğun bakım hizmetlerini daha etkin bir şekilde düzenlemeye yönelik stratejiler benimsemeleriyle ilişkilendirilebilir (Becerren, İzgi & Fırat, 2021:1-10). Ek olarak, Bulgaristan, Litvanya ve Türkiye gibi ülkelerde hastane yatak sayılarında belirgin bir artış yaşanmıştır (Becerren, İzgi & Fırat, 2021:1-10). Bu artışlar, bu ülkelerin sağlık altyapısını güçlendirmeye yönelik çabalarını veya nüfuslarındaki artışı karşılamak adına sağlık hizmetleri sunumunu genişletmeyi amaçlayan politikaları yansıtabilir. Diğer taraftan, Fransa, Almanya ve Portekiz gibi ülkelerde hastane yatak sayıları genel olarak istikrarlı kalmıştır. Bu durum, bu ülkelerin belirli bir süre zarfında sağlık altyapısını koruma ve mevcut düzenlemelerle uyumlu bir şekilde hizmet sunma stratejilerini sürdürdüklerini göstermektedir (Şekil 15).

Şekil 15. Ülkelerin Hastane Yatak Sayıları, 2010 – 2021

Kaynak: OECD, 2023; Beceren, İzgi & Fırat, 2021:1-10

3.2.4. Türkiye'de Sosyal Harcamaları: OECD Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), “sosyal harcamaları; vergi indirimleri, nakdi yardımlar ve mal/hizmetlerin doğrudan temini gibi unsurları içeren bir kavram olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre, sosyal harcamalar; düşük gelirli aileleri, işsizleri, gençleri, engellileri, hastaları ve yaşlıları kapsamaktadır. Sosyal yardımların yürütülmesinde, merkezi hükümet, sosyal güvenlik fonları ve eyaletler de dahil olmak üzere yerel yönetimler etkin rol oynayarak, sosyal yardımları kamusal bir statüye taşımaktadır” (OECD, 2021a).

Türkiye'nin OECD üyesi diğer devletlere kıyasla sosyal refah harcamalarındaki performansı incelendiğinde, genel olarak alt sıralarda yer aldığı görülmektedir. 2010 yılında GSYH içindeki sosyal refah harcamalarının oranı %12,3 iken, bu oran 2019 yılında %11,9'a gerilemiştir. Diğer OECD üyesi devletlerin çoğu, sosyal refah harcamalarına daha yüksek pay ayırmaktadır. Örneğin, Almanya, Fransa, İngiltere gibi OECD ülkelerinin çoğu GSYH içinde sosyal refah harcamalarına daha yüksek oranlarla yatırım yapmaktadır (Çağan, 2023:1123-1137). Almanya'nın bu alandaki oranı 2010'da %26 iken, 2019'da %25,8'e düşmüştür. Fransa'da bu oran 2010'da %31 iken, 2019'da %30,9'a gerilemiştir. Türkiye'nin bu orandaki düşüşü, sosyal refah harcamalarına ayrılan kaynakların sınırlı olduğunu ve bu alanda daha fazla yatırım yapma potansiyeli bulunduğunu göstermektedir. Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında sosyal refah harcamalarında daha düşük bir pozisyonda olması, sosyal hizmetlerin ve yardımların genel kalitesini etkileyebilir (Bozçelik, 2021: 624- 641; Emin ve Baş, 2019:193-213). Sosyal refah harcamalarına daha fazla kaynak ayrılması, eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi alanlarda hizmet kalitesinin artırılmasına ve toplumun genel refahının yükseltilmesine katkı sağlayabilir (Şekil 16).

Seçilmiş OECD ülkelerindeki hanelere yönelik nakdi yardımların GSYİH içindeki oranları, kamu harcamalarının sosyal refah ve hane gelirine yönelik desteklerini yansıtan önemli bir gösterge

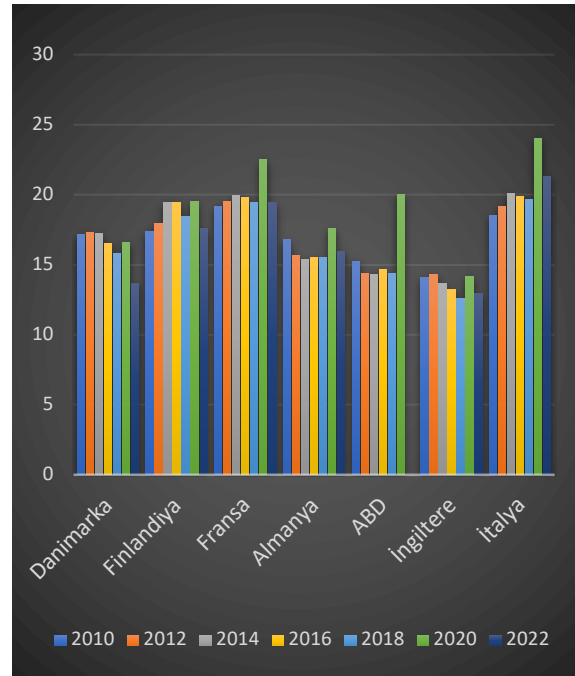
olarak karşımıza çıkmaktadır. Danimarka, Finlandiya, ve Fransa gibi ülkeler, yüksek GSYİH içindeki nakdi yardım oranlarıyla dikkat çekerken, bu ülkelerdeki devlet politikalarının sosyal güvenlik ve hane gelirinin korunması üzerine odaklandığı gözlenmektedir (Çağan, 2023:1123-1137). Özellikle 2020 yılında, COVID-19 salgınının ekonomik etkileri nedeniyle ABD ve İngiltere gibi ülkelerin GSYİH içindeki nakdi yardım oranlarını artırdığı görülmektedir. Bu, salgın döneminde hanelere ekonomik destek sağlama amacıyla yapılan kamu harcamalarının artışını yansıtmaktadır. İtalya'nın 2020 yılında GSYİH içindeki nakdi yardım oranında önemli bir artış yaşaması, ülkenin salgınla mücadele kapsamında ekonomik önlemleri hızla devreye almasından kaynaklanabilir. Ancak, bu değerlendirme için 2022 yılına ait eksik veri, tam bir resmin oluşturulmasını kısıtlamaktadır (Şekil 17).

Şekil 16. Ülkelerin Sosyal Refah Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%) (2010- 2019)

Kaynak: OECD, 2023i

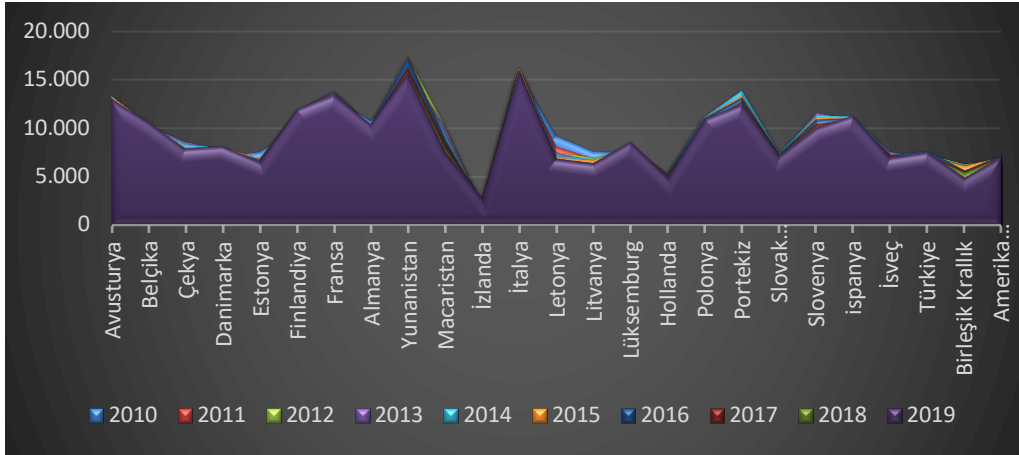
Şekil 17. Ülkelerin Hanelere Yönelik Nakdi Yardımların GSYİH İçindeki Oranı 2010- 2022

Kaynak: OECD, 2023j; Çağan, 2023:1123-1137

Türkiye'de ise emeklilik harcamaları, 2010 yılında 7.322 birimden başlayarak, 2019 yılında 7.215 birime kadar düşüş göstermiştir. Türkiye'de emeklilik harcamalarındaki bu hafif düşüş, diğer bazı Avrupa ülkelerinde gözlemlenen artış eğiliminden farklı bir seyir izlemektedir. Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ise emeklilik harcamalarının genel eğilimi, 2010 ile 2019 yılları arasında nispeten istikrarlı bir seyir izlemiştir (Yardımcıoğlu & Yayla , 2020:38-40; Dogan, 2020:89-102). Her iki ülkede de emeklilik harcamalarında belirgin bir düşüş gözlemlenmemiştir. Sonuç olarak emeklilik harcamalarının ülkeler arasında farklı eğilimler gösterdiğini ve her ülkenin emeklilik sistemine yönelik politikalarının etkili olduğu tespit edilmiştir (Şekil 18).

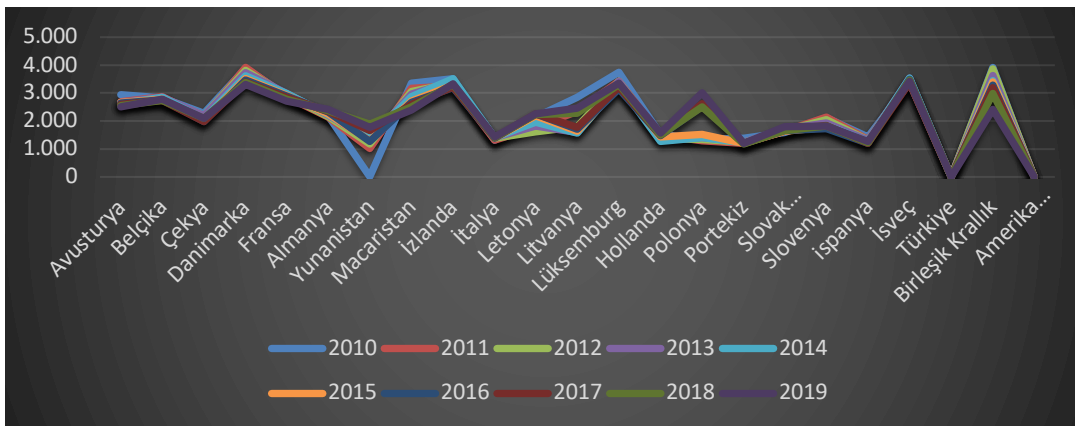
Şekil 18. Ülkelerin Emeklilik Harcamaları 2010- 2019

Kaynak: OECD, 2023k; Yardımcıoğlu & Yayla , 2020:38-40; Dogan, 2020:89-102

Aile kamu işsizlik harcamaları açısından Belçika, Yunanistan, İspanya ve Avusturya gibi ülkelerde belirgin artışlar dikkat çekmektedir. Bu ülkelerdeki işsizlik harcamalarındaki yıllık artışlar genellikle istikrarlı bir eğilim göstermektedir. Özellikle Yunanistan, 2010 ile 2019 arasında işsizlik harcamalarında önemli bir artış yaşamıştır (Acar ve Topdağ, 2022:267- 286). Türkiye'de ise kamu işsizlik harcamaları, 2010 yılında 0.114 birimden başlayarak, 2019 yılında 0.35 birime kadar yükselmiştir. Türkiye'de işsizlik harcamalarındaki bu artış, diğer bazı Avrupa ülkelerinde gözlemlenen eğilimden farklı bir seyir izlemektedir. Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ise işsizlik harcamalarının genel eğilimi, 2010 ile 2019 yılları arasında çeşitli dalgalanmalarla birlikte nispeten istikrarlı bir seyir izlemiştir. Ancak, bu iki ülkede de işsizlik harcamalarında belirgin bir artış gözlemlenmemiştir. Sonuç olarak işsizlik harcamalarının ülkeler arasında farklı eğilimler gösterdiğini ve her ülkenin sosyal harcamalar konusundaki politikalarının etkili olduğunu göstermektedir (Şekil 19).

Şekil 19. Ülkelerin İşsizlik Harcamaları 2010- 2019

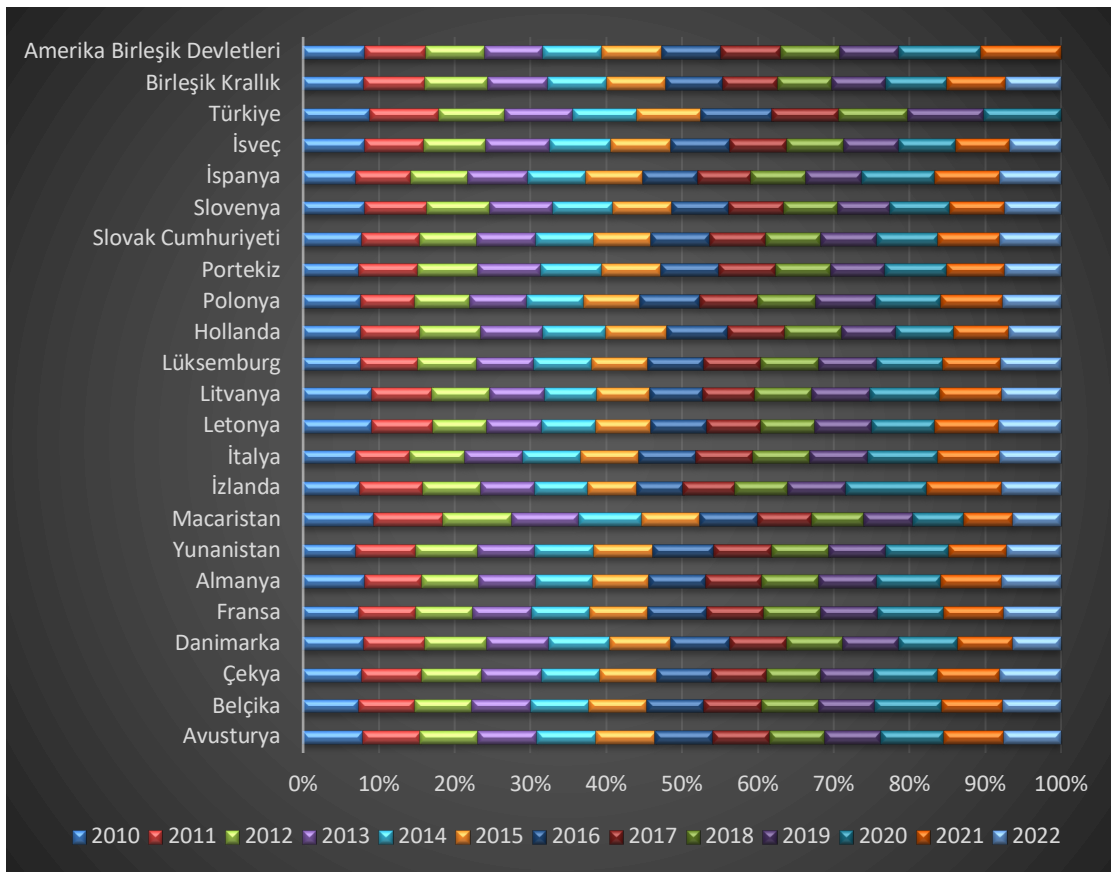
Kaynak: OECD, 2023l

Şekil 20'ye göre, Türkiye'de 2010 ile 2019 yılları arasında hanelere sağlanan sosyal yardımların genel olarak artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu dönemde Türkiye'de hanelere yapılan sosyal yardımların miktarı 8.57 birimden başlayarak 9.88 birime kadar yükselmiştir (Durmaz, 2022:57- 73).

Diğer ülkeler arasında ise özellikle İsveç, Amerika Birleşik Devletleri, ve İspanya gibi ülkelerde hanelere yapılan sosyal yardımların daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, İsveç'te sosyal yardımların miktarı 2010 ile 2019 yılları arasında genellikle 12 birim civarında seyretmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise sosyal yardımların miktarında artış eğilimi gözlemlenmektedir. Hollanda, İngiltere ve Almanya gibi ülkelerde ise hanelere yapılan sosyal yardımların miktarının daha düşük olduğu görülmektedir. Özellikle Almanya'da sosyal yardımların miktarında belirgin bir değişim gözlemlenmemekte ve miktar genellikle 15 birim civarında seyretmektedir. Sonuç olarak ülkeler arasında hanelere yapılan sosyal yardımların farklı düzeylerde olduğunu ve her ülkenin sosyal politikalarının bu düzeyi etkilediğini göstermektedir.

Şekil 20. Hanelere Sağlanan Sosyal Yardımlar (2010- 2022)

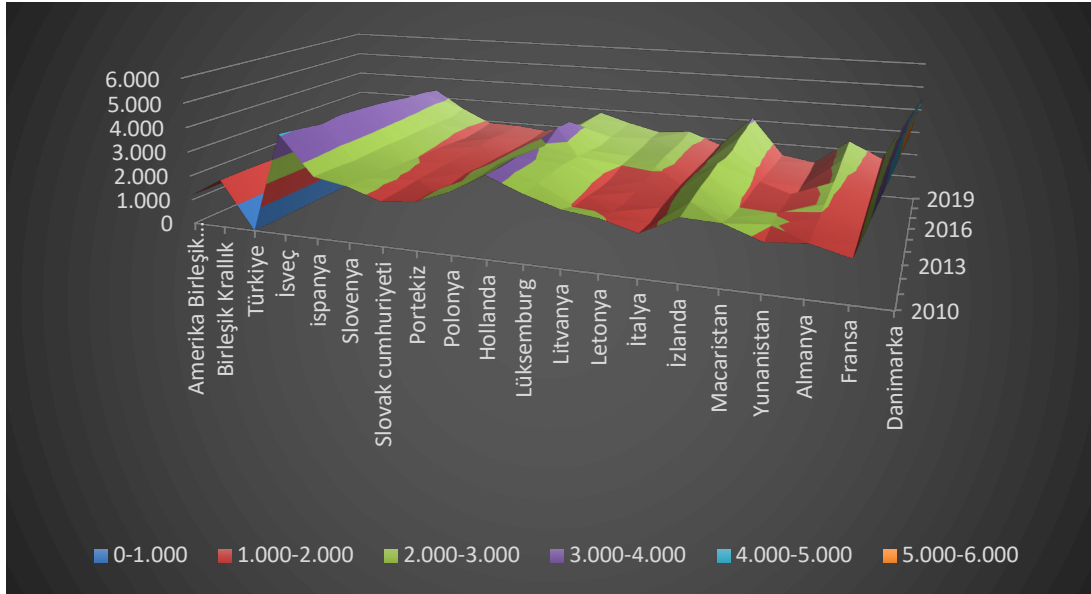
Kaynak: OECD, 2023m

2010 ile 2019 arasında Türkiye'de iş göremezlik için kamu harcamaları genel olarak düşük bir seviyede seyretmiştir. Türkiye'de iş göremezlik için yapılan kamu harcamaları 2010 yılında 0.367 birimden başlayarak, 2019 yılında 0.477 birime kadar artmıştır. Diğer taraftan, benzer bir dönemde

Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, İsveç, ve Almanya gibi ülkelerde iş göremezlik için yapılan kamu harcamaları daha yüksek düzeylerde gerçekleşmiştir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde iş göremezlik için kamu harcamaları 2010 yılında 1.202 birimden başlayarak, 2019 yılında 0.983 birime kadar azalmıştır (Türkmen, 2022:94).

Birleşik Krallık'ta ise bu harcamalar 2010 ile 2019 yılları arasında genellikle 1.328 birim civarında seyretmiştir. Diğer yandan, İsveç ve Almanya gibi ülkelerde iş göremezlik için kamu harcamaları 2010 ile 2019 yılları arasında artış eğilimi göstermiştir. İsveç'te bu harcamalar 2010'da 4.081 birimden başlayarak, 2019'da 3.369 birime kadar düşmüştür. Almanya'da ise 2010'da 1.979 birimden başlayarak, 2019'da 2.371 birime kadar artmıştır. Türkiye'nin iş göremezlik için kamu harcamalarında genel olarak daha düşük bir düzeyde olduğunu ve diğer bazı OECD ülkelerine kıyasla daha sınırlı bir bütçe ayrıldığını gözlenmiştir (Şekil 21).

Şekil 21. İş Göremezlik İçin Kamu Harcamaları

Kaynak: OECD, 2023n; Özdemir, 2022

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak OECD ülkeleri ve Türkiye'nin GSYH, işsizlik ve genel hükümet açığı gibi ekonomik göstergeleri incelenmiştir ve ülkeler arasında önemli farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Türkiye'nin ekonomik performansındaki dalgalanmaların özellikle 2018 sonrasında yaşanan zorlukları yansıttığı belirlenmiştir. Bu durum, ekonomik istikrarın önemine ve politika yapıcıların dönemsel dalgalanmalara karşı esnek politika stratejileri oluşturmasına dikkat çekmektedir.

Savunma harcamalarında ise Türkiye'nin 2010-2016 döneminde Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra en yüksek savunma harcamalarına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, 2017'den itibaren GSYH'ya oranla savunma harcamalarındaki düşüş trendi, Türkiye'nin savunma

politikalarındaki evrimi yansıtmaktadır. Buradan çıkarılabilecek önemli bir ders, savunma harcamalarının stratejik önceliklere bağlı olarak dengeli bir şekilde yönetilmesinin önemidir.

Türkiye'nin eğitim harcamalarının düşük seviyelerde olduğu ve özellikle ilk ve ortaöğretim düzeylerinde diğer ülkelerle kıyaslandığında geride olduğu gözlenmiştir. Bu noktada, eğitimdeki kalite ve erişim sorunlarına çözüm getirebilmek adına Türkiye'nin eğitim harcamalarına daha fazla kaynak ayırma potansiyeline sahiptir.

Sağlık harcamalarında, Türkiye'nin sürekli bir artış eğilimi gösterdiği belirtilmiştir. Ancak, GSYH'ya oranla düşük seviyede sağlık harcaması yapılması, sağlık hizmetlerinin etkin bir yönetimini gerektirmektedir. Kişi başına düşen sağlık harcamasının ortalamadan belirgin şekilde düşük olması, sağlık sektöründeki bütçe politikalarının gözden geçirilme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu durum, sağlık sisteminin sürdürülebilirliği ve halkın sağlık hizmetlerine eşit erişimini sağlama hedefiyle çözüme kavuşturulmalıdır.

Kamu kesimi sosyal harcamalarda ise Türkiye'nin sosyal refah harcamalarındaki düşüş, diğer OECD ülkeleri ile kıyaslandığında dikkat çekmektedir. Sosyal yardımların GSYH içindeki oranındaki dalgalanmalar, sosyal harcamalardaki değişkenliği yansıtmaktadır. Dezavantajlı grupların desteklenmesi için sosyal refah harcamalarına odaklanmak, toplumsal eşitsizliklerin azaltılması adına kritik bir adım olabilir.

Politika Önerileri

Eğitimde Yatırım Artırılmalı: Eğitim harcamalarının artırılması, özellikle ilk ve ortaöğretim düzeylerinde daha fazla kaynak ayrılması, eğitimdeki kalite ve erişim sorunlarına çözüm getirebilir. Bu, gelecek nesillerin nitelikli eğitime daha fazla erişim sağlamasına katkıda bulunabilir.

Sağlık Sistemine Daha Fazla Yatırım Yapılmalı: Sağlık harcamalarındaki düşüş, sağlık hizmetlerine erişimde ve kalitede sorunlara neden olabilir. Sağlık sistemine daha fazla bütçe ayrılması ve mevcut kaynakların daha etkin kullanılması, halkın sağlık hizmetlerine daha geniş kapsamlı bir şekilde ulaşabilmesine yardımcı olabilir.

Sosyal Refah Harcamalarına Odaklanılmalı: Sosyal refah harcamalarındaki düşüş, dezavantajlı grupların desteklenmesinde zorluklara yol açabilir. Sosyal harcamalara odaklanarak, toplumsal adaletin artırılması ve eşitsizliklerin azaltılması hedeflenmelidir. Bu, toplumun genel refahını iyileştirebilir. **Stratejik Savunma Harcamaları Gözden Geçirilmeli:** Savunma harcamalarındaki dalgalanmaların stratejik önceliklere bağlı olarak değerlendirilmesi önemlidir. Ekonomik sıkıntılara yanıt olarak yapılan bütçe revizyonları, ülkenin savunma politikalarının sürdürülebilirliği açısından dikkate alınmalıdır. Bu, savunma harcamalarının etkin bir şekilde planlanmasını ve uygulanmasını sağlayabilir.

Kaynakça

- Acar, T., & Topdağ, D. (2022). OECD ülkelerinde sefalet endeksi ve ekonomik kalkınma ekseninde sağlık harcamalarının belirleyicileri: Toplamsal olmayan sabit etkili panel kantil regresyon yaklaşımı. *Journal of Social Policy Conferences* (82), 267-286. <https://doi.org/10.26650/jspc.2022.82.946640>
- Akdeve, E., & Karagöl, E. T. (2013). Geçmişten günümüze Türkiye’de teşvikler ve ülke uygulamaları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(37).
- Aksoy, Ş. (1991). *Kamu Maliyesi-Kamu Harcamaları, Kamu Gelirleri, Bütçe, Maliye Politikası*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Aktan, C. C., Dileyici, D., & Vural, İ. Y. (2006). *Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikası* (2nd ed.). Seckin Yayıncılık.
- Altay C.(2020). Savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Seçilmiş ülke grupları üzerinde bir uygulama (1993-2017). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Şırnak
- Arıman, Y. (2023). Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda Türkiye ve OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının analizi. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi* (41), 213-231. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.1350224>
- Aydan, S., & Arıkan, C. (2021). OECD ülkelerinde hastane yatış süresini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 24(1), 127-138.
- Aydın, E., & Şeker, M. (2022). Bütçe şeffaflığı ve Türkiye. *Maliye Çalışmaları Dergisi*(67), 47-66. <https://doi.org/10.26650/mcd2022-1088547>
- Baltacı, N., & Hayaloğlu, P. (2021). Savunma harcamaları, ekonomik büyüme ve cari işlemler dengesi ilişkisi: Kırılgan ülkeler örneği. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi*(31), 157-172. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.882046>
- Batbaylı, Ş. (2022). Sağlık ekonomisi perspektifinde seçilmiş ülkelerin sağlık göstergelerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Anadolu Akademik Çevrimiçi Dergi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 43-57.
- Becerren, E., Balcı İzgi, B., & Fırat, E. (2021). Sağlık ve kalkınma ilişkisi OECD ülkelerinde sağlık harcamalarını belirleyen faktörler. *Aksaray Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 1-10. <https://doi.org/10.52791/aksarayibd.915196>
- Binarbaşı, M., & Yılmaz, H. H. (2023). OECD ülkeleriyle karşılaştırmalı bir çerçevede Türkiye’de kamu alımlarının maliye politikası bağlamında değerlendirilmesi. *BİLTÜRK*

- Journal of Economics and Related Studies, 5(Özel Sayı), 224-251.
<https://doi.org/10.47103/bilturk.1321395>
- Bozçelik, EE (2021). Sosyal devlet perspektifinden Türkiye'de sosyal ve transfer harcamalarının iç ve dış borçlanma etkisi. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2), 624-641. <https://doi.org/10.25287/ohuibf.756222>
- Buğra A., & Keyder, K. (2006), The Turkish welfare regime in transformation, Journal of European Social Policy, 16 (3).
- Bulutoğlu, K. (2008). Kamu Ekonomisine Giriş. Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Çağan, S. (2023). Sosyal Harcamaların OECD Ülkelerindeki Belirleyicilerinin İncelenmesi. İzmir İktisat Dergisi, 38(4), 1123-1137. <https://doi.org/10.24988/ije.1308288>
- Çaylı, Ş., & Memiş, E. (2024). NATO ve Şanghay İşbirliği Örgütü üzerinden ABD ve Çin rekabetinin analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 15(41), 102-120. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.1258993>
- Çelik, A., & Koç, A. (2024). Asgari ücret ve ekonomik büyüme hızının emek ve sermaye gelirlerine etkisi: OECD ülkeleri için sistem GMM yaklaşımı. Bulletin of Economic Theory and Analysis, 9(1), 145-170. <https://doi.org/10.25229/beta.1309833>
- Çetintürk, İ., & Gençtürk, M. (2020). OECD ülkelerinin sağlık harcama göstergelerinin kümeleme analizi ile sınıflandırılması. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 11(26), 228-244. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.650681>
- Dağ, M., & Çelik, M. (2018). Yatırım teşvikleri nedir? kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 863-875.
- Dayar, H. (2022). Türkiye ve bazı OECD ülkelerinde bütçe giderlerinin gelişimi üzerine dönemsel bir değerlendirme. Iğdır University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences(8), 87-104.
- Devrim, F. (1999). Kamu maliyesine Giriş. Anadolu Matbaacılık
- Durmaz Bodur, N. (2022). Sosyal yardımların yaşlı refahı üzerindeki etkisi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 15(2), 57-73. <https://doi.org/10.46414/yasad.1177824>
- Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö. & Gümüş, E. (2019). Kamu maliyesi (10. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Engin, R., & Öksüz, M. (2023). Seçilmiş OECD ülkelerinde bütçe şeffaflığını etkileyen mali faktörlerin analizi. Alanya Akademik Bakış, 7(3), 1141-1160. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.1221611>

- Ergen, Z. (2016). Kamu mali yönetiminde yeniden yapılanma: Muhasebe-İ Umumiye Kanunundan 5018 sayılı kanuna bütçe ve harcama usullerinde dönüşüm. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 93-115.
- Erikli, S., & Türkoğlu, S. P. (2021). OECD ülkelerinin işgücü piyasası performans analizi. *Journal of Social Policy Conferences*(80), 299-320.
- Ersezer, D. (2006). Gelir dağılımı politikası ve araçları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16(1),255-268
- Ersin, İ., & Baş, H. (2019). Güney Avrupa refah ülkelerinde sosyal harcamalar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 193-213. <https://doi.org/10.32331/sgd.582752>
- Goker, Z. (2008). Different aspects on public goods definition. *Maliye Dergisi*, (155), 108–118.
- Gough, Ian (1996), Social Assistance in Southern Europe, *Sosyal Politika Yazıları*, der. Buğra, A., Keyder, Ç., (Çev. Burcu Yakut-Çakar ve Utku Barış Balaban), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Gökovalı, U., & Bahar, O. (2006). Contribution of tourism to economic growth in mediterranean countries: a panel data approach. *Anatolia An International Journal of Tourism And Hospitality Research*, 17(2), 155–168.
- Güneş, M., & Demir, M. (2024). Türkiye ve seçilmiş OECD ülkelerinde kamu sağlık harcamalarının gelişimi üzerine karşılaştırmalı bir değerlendirme (2010-2022). *R&S - Araştırma Çalışmaları Anadolu Dergisi*, 7(1), 29-71. <https://doi.org/10.33723/rs.1414620>
- Gürsoy, E.,S. K. (2019). Gelişmişliğin savunma harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir*
- IMF Datasets (2021).Imf Data, <https://www.imf.org/en/Data>. Erişim Tarihi:25.12.2023
- Kahreman, Y. (2023). OECD ülkelerinin ekonomik performanslarının CRITIC-MABAC yöntemi ile ölçülmesi. *Uluslararası Bankacılık Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 96-122. <https://doi.org/10.52736/ubeyad.1233456>
- Karagöz, B. (2021). Neoklasik paradigmanın siyasal akımlara etkisinin değerlendirilmesi. *Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1-2), 1-14.
- Karakurt, B. (2011). Küresel mali krizi önlemede maliye politikasının rolü ve Türkiye'nin krize maliye politikası cevabı. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 167-195.
- Kayalidere, G., & Şahin, H. (2014). Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde Türkiye'de sosyal koruma harcamalarının gelişimi ve yoksulluk. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 2(2), 57-75.

- Kenanoğlu, M. E., & Aydın, M. (2022). Cepten yapılan sağlık harcamaları ile yoksulluk ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Siyasal Ve Mali Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 80-101.
- Kirmanoglu, H. (2021). *Kamu Ekonomisi Analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Koca, D. (2022). 2000-2020 yılları arasında G7 ülkeleri ve Türkiye'nin işgücü piyasası yapısının ve aktif işgücü piyasası politikalarının karşılaştırmalı analizi. *Journal of Social Policy Conferences*(83), 101-140. <https://doi.org/10.26650/jspc.2022.83.1008072>
- Köse, A. (2022). OECD ülkelerinin sağlık göstergeleri açısından kümeleme analizi yöntemine göre değerlendirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(4), 2010-2021. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1080274>
- Mart, Ö. A., & Kartal, S. (2021). Türkiye'deki eğitim harcamalarının değerlendirilmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 37-53. <https://doi.org/10.21666/muefd.744910>
- Nadaroğlu, H. (2000). *Kamu Maliyesi Teorisi*. Beta Basım ve Yayım.
- OECD (2021a), Social spending (indicator). doi: <https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm>. Erişim Tarihi: 10.07.2021
- OECD (2023a). Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH), <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>. Erişim Tarihi:20.12.2023
- OECD (2023b). İşsizlik Oranı, <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>. Erişim Tarihi:25.12.2023
- OECD (2023c). Genel Hükümet Açığı, <https://data.oecd.org/gga/general-government-deficit.htm#indicator-chart>. Erişim Tarihi:26.12.2023.
- OECD (2023d). Genel Devlet Harcamaları, <https://data.oecd.org/gga/general-government-spending.htm#indicator-chart> . Erişim Tarihi:20.12.2023.
- OECD (2023e).Eğitime Yönelik Kamu Harcamaları, <https://data.oecd.org/eduresource/public-spending-on-education.htm#indicator-chart>. Erişim Tarihi:28.12.2023.
- OECD (2023f). Sağlık Harcamaları, <https://data.oecd.org/healthres/health-spending.htm>. Erişim Tarihi:28.12.2023
- OECD (2023g). Sağlık harcamaları Toplam, ABD doları/kişi, 2010 – 2022 <https://data.oecd.org/chart/7jT3>. Erişim Tarihi:28.12.2023
- OECD (2023h).İlaç Harcamaları, <https://data.oecd.org/healthres/pharmaceutical-spending.htm#indicator-chart>. Erişim Tarihi:28.12.2023

- OECD (2023i).Hastane Yatakları, <https://data.oecd.org/healthqt/hospital-beds.htm>. Erişim Tarihi:28.12.2023.
- OECD (2023i).Sosyal Harcamalar, <https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm>. Erişim Tarihi:28.12.2023
- OECD (2023j). The OECD Social Benefits to Households Database, <https://data.oecd.org/socialexp/social-benefits-to-households.htm>. Erişim Tarihi:28.12.2023
- OECD (2023k). Emeklilik Harcamaları, <https://data.oecd.org/socialexp/pension-spending.htm#indicator-chart>. Erişim Tarihi:28.12.2023
- OECD (2023l). Aile Kamu Harcamalarına Fayda Sağlıyor, <https://data.oecd.org/socialexp/family-benefits-public-spending.htm#indicator-chart>. Erişim Tarihi:28.12.2023
- OECD (2023m).Hanelere Sağlanan Sosyal Yardımlar, <https://data.oecd.org/socialexp/social-benefits-to-households.htm#indicator-chart>. Erişim Tarihi:28.12.2023
- OECD (2023n). İş Göremezlik İçin Kamu Harcamaları, <https://data.oecd.org/socialexp/public-spending-on-incapacity.htm#indicator-char>. Erişim Tarihi:28.12.2023
- Ourworldindata (2018). Silahlı Kuvvetler Personelinin Toplam Nüfus İçindeki Payı Nüfus-2018, <https://ourworldindata.org/military-personnel-spending>. Erişim Tarihi: 13.12.2023
- Ourworldindata (2019). Silahlı Kuvvetler Personeli, <https://ourworldindata.org/military-personnel-spending>. Erişim Tarihi: 13.12.2023
- Ourworldindata (2020a). Askeri Harcamaların GSYH İçindeki Payı -2020, <https://ourworldindata.org/military-personnel-spending> (Erişim Tarihi: 13.12.2023)
- Ourworldindata (2020b). Askeri Harcamalar-2020, <https://ourworldindata.org/military-personnel-spending>. Erişim Tarihi: 13.12.2023
- Ömür, Ö., & Giray, F. (2016). Kamusal mal ve hizmet olarak eğitim hizmeti ve harcamaları: Türkiye ve diğer OECD ülkeleri karşılaştırması. MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 14(4), 129-160.
- Önder, H. (2022). NATO üyelerinin %2'lik savunma harcama hedefine yakınsamasının sınanması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 25(2), 694-702. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.1177073>
- Önder, İ. (1974) Türkiye'de Kamu Harcamalarının Seyri: 1927-1967, İstanbul, İktisat Fakültesi Yayınları.
- Pehlivan, O. (2015). Kamu Maliyesi. Celepler Matbaacılık.
- Pınar ,Ö., K. (2022). Sağlık ve kalkınma ilişkisi: OECD ülkelerin karşılaştırmalı analizi. Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi. Edirne

- Rosen, S. H. (2008). Public Finance. McGraw Hill International Edition
- Roth, G. (1987). The Private Provision of Public Services. Oxford University Press.
- SBB (2022) Yıllık Ekonomik Rapor, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/10/Yillik-Ekonomik-Rapor-2022.pdf> Erişim Tarihi:28.12.2023.
- Şahin, K., & Cezlan, E. Ç. (2023). OECD ülkelerinin sağlık göstergeleri ve sağlık finansman modellerinin karşılaştırılması. Hacettepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 41(1), 44-61. <https://doi.org/10.17065/huniibf.1096257>
- Taylor-Gooby, P. (2002). The silver age of the welfare state: Perspectives on resilience. Journal of Social Policy, 31(4): 597-621.
- Türkmen, E.(2022). OECD ve LEGATUM refah endeksi verileri ışığında Türkiye'nin sosyal devlet sınıflandırmasındaki yeri ve durumunun tespiti. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kadir Toprak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Nevşehir.
- Uğur, A. (2020). Erdemli bir mal olarak kan ve kök hücre bağış yapan gerçek kişilere vergi indirimi sağlanması. Alanya Akademik Bakış Dergisi, 4(2), s. 369-380.
- WB (2023). Out-Of-Pocket Expenditure (% Of Current Health Expenditure), <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SH.XPD.OOPC.CH.ZS&country=#>. Erişim Tarihi:28.12.2023.
- Yağtu, G. & Sezgin, Ş. (2019). Türkiye'de savunma harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6 (8), 1-13. <https://doi.org/pub/asead/issue/49602/626389>
- Yalçın, A. Z. (2009). Küresel çevre politikalarının küresel kamusal mallar perspektifinden değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(21), 288-309.
- Yalçın, A. Z., Yılmaztürk, A., & Yıldız, F. (2023). Kamu eğitim harcamalarının gelir eşitsizliğini azaltıcı etkisi: Seçilmiş OECD ülkeleri örneği (2010 - 2019). Yönetim Bilimleri Dergisi, 21(48), 248-274. <https://doi.org/10.35408/comuybd.1239358>
- Yardımcıoğlu, F., & Yayla, YE (2020). Sosyal harcamaların gelir dağılımı üzerindeki etkisi: Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri örneği. Gümrük Ve Ticaret Dergisi, 7(19), 34-48.
- Yılmaz, Ö. & Kaya, V. (2005). Kamu harcama çeşitleri ve ekonomik büyüme ilişkisi. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 5 (9), 257-271.